GLOBAL ENVIRONMENT FACILITY
INVESTING IN OUR PLANET

Empowered lives.
Resilient nations.

UNDP-GEF/MSP
REPUBLICA MOLDOVA
FORTIFICAREA CAPACITĂȚILOR INSTITUȚIONALE ȘI A REPREZENTATIVITĂȚII SISTEMULUI DE ARII PROTEJATE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Ghid pentru

MANAGEMENTUL VIZITATORILOR ŞI DEZVOLTAREA TURISMULUI ÎN INTERIORUL ŞI ÎN JURUL ARIILOR PROTEJATE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Copyright © UNDP Moldova [2012]

Autor: Andrei Blumer - expert şi trainer ecoturism, preşedinte al Asociației de Ecoturism din România, consultant ProPark

ProPark
Str. Lungă, nr.175, 500051, Braşov, ROMÂNIA
Tel./Fax: +40-368-462-564
Tel./Fax: +40-268-510-188
www.propark.ro

Foto: Asociația de Ecoturism din România - AER, ProPark, APNDJ, Bogdan Papuc, Horațiu Popa, Adrian Glăvan

Design şi machetare: Propark

Citare: "Blumer A., *Managementul vizitatorilor şi dezvoltarea turismului în interiorul şi în jurul ariilor protejate din Republica Moldova,* PorPark, 2012"

Opiniile exprimate în această publicație nu reflectă în mod necesar opiniile oficiale ale Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Moldova şi Fondul Global de Mediu (GEF).

Empowered lives.
Resilient nations.

Fondul Global de Mediu (The Global Environment Facility – GEF) *este un organism internațional unic menit să asigure protecția mediului la nivel global. GEF reunește 182 țări membre care activează în parteneriat cu instituțiile internaționale, organizații neguvernamentale, precum și sectorul privat pentru a aborda problemele globale de mediu.*

GEF finanțează acțiuni menite să contracareze pericolele deteriorării mediului la nivel global, şi anume acordă subvenții pentru țările în curs de dezvoltare și țărilor cu economii în tranziție pentru proiectele legate de biodiversitate, schimbările climatice, apele internaționale, degradarea terenurilor, stratul de ozon, și poluanții organici persistenți. Intenția GEF este de-a asigura conservarea și administrarea durabilă a beneficiilor globale oferite de mediul natural în care trăim.

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare *lucrează cu oamenii la toate nivelurile societății pentru a sprijini crearea unor țări rezistente la crize și pentru a ghida și susține o dezvoltare, care contribuie la îmbunătățirea vieții fiecărui om. Prezenți în 177 de țări și teritorii, noi oferim o perspectivă globală și soluții locale pentru abilitarea oamenilor și pentru crearea unor țări rezistente. Vizitați: www.undp.org și www.undp.md.*

MANAGEMENTUL VIZITATORILOR ŞI DEZVOLTAREA TURISMULUI ÎN INTERIORUL ŞI ÎN JURUL ARIILOR PROTEJATE DIN REPUBLICA MOLDOVA

PROPARK

2012

CUPRINS

1 **1. Despre ghid**
2 1.1. Scopul acestui ghid
2 1.2. Cum poate fi folosit acest ghid
3 **2. Introducere în dezvoltarea turismului şi managementul vizitatorilor în ariile protejate**
4 2.1. Termeni şi concepte
5 2.2. De ce vin oamenii în aria noastră protejată?
6 2.3. Să înțelegem cine este „vizitatorul" şi cine este „turistul"
6 2.4. Să înțelegem ce este „managementul vizitatorilor" şi ce este „dezvoltarea turismului"
7 2.5. De ce managementul vizitatorilor şi dezvoltarea turismului?
8 **3. Instrumente pentru managementul vizitatorilor . principalele elemente ale planului de Management al vizitatorilor**
9 3.1. Resursele umane pentru managementul vizitatorilor
9 3.2. Elaborarea unui Plan de Management al Vizitatorilor (PMV)
18 3.3. Comunicarea cu vizitatorii: informarea şi interpretarea
22 3.4. Educare prin utilizarea mesajelor potrivite
24 3.5. Reglementarea utilizării ariei protejate de către vizitatori; reguli pentru vizitatori
25 3.6. Infrastructură, facilități pentru vizitatori şi servicii:
25 3.6.1. Rețeaua de trasee
27 3.6.2. Traseele tematice
30 3.7. Structurile de servicii
30 3.7.1. Parcări
31 3.7.2. Izvoare cu apă potabilă şi grupuri sanitare
32 3.8. Centrele de vizitare
34 3.9. Managementul riscului şi siguranța vizitatorilor
36 3.10. Probleme legate de managementul vizitatorilor: impact şi soluții
38 3.11. Activități de recreere adecvate
39 3.12. Activități comerciale
42 3.13. Monitorizarea şi revizuirea Planului.
44 **4. Turismul în arii protejate şi în împrejurimile acestora**
45 4.1. Planificarea turistică în regiunea ariilor protejate
46 4.2. Marketingul şi promovarea turismului
48 **5. Concluzii**
50 **Anexa 1 - Exemple de coduri de conduită**
54 **Anexa 2 - Exemplu de plan de acțiune pentru managmentul vizitatorilor**
56 **Bibliografie**

Listă de tabele:

14 Tabel 1: Exemplu de zonare pentru recreere şi turism
16 Tabel 2: Plan de acțiune pentru managementul vizitatorilor
21 Tabel 3: Planificarea interpretării pentru diferite zone de recreere
23 Tabel 4: Mesaje educaționale
45 Tabel 5: Planul de Management al Vizitatorilor şi Strategia de Dezvoltare Durabilă a Turismului
54 Tabel 6: Exemplu de plan de acțiune

MULȚUMIRI

"Ghidul pentru Managementul vizitatorilor şi dezvoltarea turismului în interiorul şi în jurul ariilor protejate din Republica Moldova" a fost elaborat pentru sistemul de arii protejate din Republica Moldova de către Andrei Blumer, președintele Asociației de Ecoturism din România (AER) , expert în ecoturism și consultant ProPark.

Ghidul a fost prezentat și supus dezbaterii specialiștilor din Republica Moldova din cadrul Ministerului Mediului, a Academiei de Ştiințe a Republicii Moldova și Moldsilva, precum și a reprezentanților unor ONG-uri şi universități.

Autorul mulțumește celor care au corectat și îmbunătățit acest ghid, respectiv Erika Stanciu, expert arii protejate și Michael R. Appleton, consilier, consultant și trainer în domeniul conservării biodiversității, a ariilor protejate și a managementului durabil.

Mulțumiri se adresează lui Alexandru Rotaru - Manager de Proiect, pentru contribuția şi sprijinul acordat, precum şi Cristinei Lazăr și echipei ProPark pentru traducerea și respectiv realizarea grafică a acestui ghid.

***Asociația de Ecoturism din România (AER)** - este o organizație non-profit, neguvernamentală, îmbinând într-o manieră inovatoare sectorul privat (tur-operatori, pensiuni, ghizi) cu sectorul public (administrații de arii protejate si administrații locale) într-un parteneriat pentru conservarea naturii și dezvoltarea turismului responsabil în destinații de ecoturism din Romania*

www.eco-romania.ro

capitolul 1

DESPRE GHID

foto: © APNDJ

1.1. Scopul acestui ghid

Acest ghid are rolul de a oferi cunoştinţe de bază şi instrumente practice pentru echipa de management a ariilor protejate, în special pentru cei care lucrează direct sau indirect cu vizitatori şi turişti. Documentul este menit să sprijine personalul ariilor protejate să planifice şi să pună în practică managementul vizitatorilor în special în aria protejată şi să susţină dezvoltarea durabilă a turismului în regiunea mai extinsă din jurul ariei.

Ghidul se bazează atât pe literatura de specialitate internaţională cât şi pe experienţa practică a autorului. Literatura citată acoperă diferite tipuri de cunoştinţe, de la articole ştiinţifice la ghiduri practice. Informaţia oferită de acestea a fost prelucrată pentru a fi accesibilă profesioniştilor cu activitate practică, cei care reprezintă principalul grup ţintă al acestui ghid. Experienţa practică ce fundamentează ghidul a fost dobândită de autor lucrând direct cu diferite arii protejate din regiunile Munţii Carpaţi, Dunărea Inferioară şi sud-vestul Mării Negre, timp de peste 10 ani.

Ghiul este relevant pentru ariile protejate în interiorul cărora sunt permise activităţi de recreere, în special pentru parcuri naţionale şi parcuri naturale sau pentru rezervaţii naturale mai mari dacă printre obiectivele lor se află activităţi de recreere. Unele dintre recomandări se aplică şi unor arii protejate mai puţin complexe, cum ar fi monumentele naturii sau rezervaţiile naturale mai mici.

1.2. Cum poate fi folosit acest ghid

Ghidul poate fi citit în scopul dobândiri de informaţii de bază şi recomandări practice pentru managementul vizitatorilor în aria protejată şi/sau ca instrument pentru elaborarea unui plan de management al vizitatorilor. Fiecare capitol identifică un *pas* sub forma unui exerciţiu practic care să fie realizat de personalul ariei protejate. Există 25 de paşi practici cu ajutorul cărora se poate parcurge întreg procesul de elaborare a planului de management al vizitatorilor.

Folosirea exerciţiilor practice de la paşii 1 până la 5 va ajuta echipa de administrare a ariei protejate să facă cunoştinţă cu subiectul managementului vizitatorilor şi al dezvoltării turismului şi să pregătească competenţele necesare pentru implementarea şi coordonarea unor activităţi specifice. Paşii de la 6 la 23 vor ajuta în elaborarea un plan de management al vizitatorilor, cu acţiuni concrete şi un bun plan de resurse. Paşii 24 şi 25 vă vor ajuta să realizaţi acţiunile minime necesare pentru reprezentarea ariei protejate în procesul de dezvoltare a turismului în regiune.

capitolul 2

INTRODUCERE ÎN DEZVOLTAREA TURISMULUI ŞI MANAGEMENTUL VIZITATORILOR ÎN ARIILE PROTEJATE

foto: © Propark

2.1. Termeni şi concepte

Dezvoltarea durabilă aşa cum a fost iniţial definită în Raportul Brundlandt (1987) este acea dezvoltare care răspunde nevoilor generaţiei prezente fără a compromite capacitatea generaţiilor viitoare de a-şi satisface propriile nevoi.

Sustenabilitatea în turism sau „Turismul durabil" se referă la aspectele de mediu, economice şi socio-culturale ale dezvoltării turismului şi la stabilirea unui echilibru potrivit între aceste trei dimensiuni.

Turismul durabil (Baumgarten, 2011):

- asigură o utilizare optimă a resurselor de mediu care reprezintă elementul cheie în dezvoltarea turismului, menţinând procesele ecologice esenţiale şi sprijinind conservarea patrimoniului natural şi a biodiversităţii;
- respectă caracteristicile socio-culturale autentice ale comunităţilor locale, conservă patrimoniul lor cultural şi valorile tradiţionale şi contribuie la o mai bună înţelegere şi toleranţă inter-culturală;
- asigură activităţi economice viabile pe termen lung care să ofere beneficii socio-economice distribuite echitabil pentru toţi factorii interesaţi, inclusiv locuri de muncă stabile, oportunităţi de venituri şi servicii sociale pentru comunităţile locale şi care să contribuie la reducerea sărăciei.

Pentru dezvoltarea turistică durabilă este necesară participarea în cunoştinţă de cauză a tuturor factorilor interesaţi relevanţi, precum şi o voinţă politică puternică care să asigure o participare largă şi ajungerea la un consens. Dezvoltarea durabilă a turismului este un proces continuu care necesită monitorizarea permanentă a impacturilor, adoptarea măsurilor preventive şi/sau corective necesare acolo unde este cazul. Turismul durabil ar trebui să asigure şi un nivel ridicat de satisfacţie a turiştilor şi să le ofere acestora experienţe pline de sens, care să-i ajute să conştientizeze mai bine problemele legate de dezvoltarea durabilă şi să promoveze practicile sustenabile în rândurile turiştilor.

Astfel, ghidurile privind dezvoltarea turistică sustenabilă şi practicile de management se aplică tuturor formelor de turism în orice tip de destinaţie, inclusiv turismului de masă şi celui care se adresează unor anumite segmente de nişă.

Prima definiţie acceptată pentru ecoturism, care este valabilă în continuare, a fost dată de către Societatea Internaţională de Ecoturism (The International Ecotourism Society - TIES) în 1990 (Drumm, 2005):

> *"Călătorii responsabile în zone naturale care protejează mediul natural şi sporesc bunăstarea comunităţilor locale. "*

Martha Honey (1999) a propus o variantă mai detaliată:

> *Ecoturismul reprezintă călătoriile în zone fragile, nealterate şi de multe ori protejate, care au un impact redus şi (de obicei) se desfăşoară la scară mică, ajută la educarea turiştilor, asigură fonduri pentru conservare, aduce beneficii directe privind dezvoltarea economică şi creşterea puterii politice a comunităţilor locale şi întreţine respectul pentru diferite culturi şi pentru drepturile omului.*

Pe scurt, ecoturismul este o formă de turism în care principala motivație a turistului este observarea şi aprecierea naturii şi a tradițiilor locale în zonele naturale şi care trebuie să întrunească următoarele condiții:

- contribuie la conservarea şi protejarea naturii;
- sprijină bunăstarea populației locale, întărind sentimentul de proprietate locală şi oferă oportunități de afaceri pentru populația locală (în special în zonele rurale);
- are o componentă educațională care creşte gradul de conştientizare privind conservarea naturii, atât pentru turişti cât şi pentru comunitățile locale;
- are impactul minim posibil asupra mediului şi a componentei socio-culturale.

2.2. De ce vin oamenii în aria noastră protejată?

Există o serie de motive diferite pentru care o persoană călătoreşte de acasă către o destinație turistică, cum ar fi: descoperirea naturii sau a tradițiilor locale, practicarea de mişcare în aer liber, tratamente pentru sănătate, evadare din viața cotidiană, petrecerea timpului cu prietenii etc. Atât vizitatorii cât şi turiştii sunt călători. Ei îşi părăsesc casele fie pentru câteva ore, pentru o zi sau pentru o vacanță de câteva zile pentru a se bucura de o experiență personală. Călătorii sunt persoane diferite şi pot avea o paletă largă de motivații diferite pentru a călători către o anumită destinație. Fiecare are o motivație pe care va încerca s-o satisfacă pe perioada cât este plecat de acasă şi o motivație specifică de a participa la anumite activități în timpul călătoriei către şi în cadrul unei destinații.

În cazul nostru specific ei vin să viziteze aria noastră protejată căutând o anumită experiență. Întrebarea este: putem noi să le oferim experiența pe care o caută şi în acelaşi timp să avem grijă de aria noastră protejată în special şi de mediu în general? Putem noi, în calitate de administrator al ariei protejate, să-i considerăm pe vizitatori şi pe turişti ca pe *oaspeții noştri*? Dacă răspunsul este DA, cum ar trebui să fie în mod normal, trebuie să fim o gazdă bună!

> *Pasul 1: Identificarea principalelor motive pentru care oamenii ar dori să viziteze aria noastră protejată şi care este experiența lor legată de aceasta.*

2.3. Să înțelegem cine este „vizitatorul” şi cine este „turistul”

Conform Organizației Mondiale a Turismului (World Tourism Organisation - WTO) şi literaturii de specialitate internaționale (Bowen, 2009), putem diferenția termenii de „vizitator” şi „turist” în funcție de *durata şederii* într-o anumită destinație: în cazul turiştilor aceasta este între o noapte şi maximum un an. Termenul de vizitatori îi include atât pe turişti cât şi pe vizitatorii de o zi, care nu rămân peste noapte ci petrec o zi sau mai puțin în destinația respectivă. Astfel, toți turiştii sunt şi vizitatori, dar nu toți vizitatorii sunt şi turişti.

Pasul 2:

Identificarea turiştilor şi vizitatorilor din aria noastră protejată în funcție de durata şederii, ce activități desfăşoară ei de obicei, de unde provin şi estimarea numărului de persoane.

2.4. Să înțelegem ce este „managementul vizitatorilor” şi ce este „dezvoltarea turismului”

O arie protejată trebuie, de multe ori, să gestioneze atât fluxurile de vizitatori de o zi cât şi pe cele de turişti, iar managementul vizitatorilor asigurat de aria protejată trebuie să se adreseze ambelor categorii de călători. Managementul vizitatorilor se referă în mod normal la teritoriul ariei protejate şi imediata sa vecinătate. Cele două principii care definesc managementul vizitatorilor sunt:

- a oferi cele mai bune experiențe de recreere vizitatorilor;
- a asigura că valorile naturale şi culturale ale ariei protejate nu sunt afectate de vizitatori şi de dezvoltarea turismului.

Dezvoltarea turismului se referă de obicei la un nivel regional care include şi aria protejată, definind astfel o destinație (eco)turistică. Mai simplu spus, dezvoltarea turismului trebuie să răspundă nu doar nevoilor vizitatorilor ci şi celor ale comunităților locale şi să implice economia şi întreprinzătorii locali.

Cele mai importante trei principii ale dezvoltării turismului într-o regiune în care se află o arie protejată sunt:

1. reprezentarea destinației prin platforma de parteneriat creată între administrația ariei protejate, autoritățile locale şi sectorul întreprinzătorilor locali;

2. oferirea celor mai bune oportunități pentru dezvoltarea unor afaceri locale „verzi”;

3. integrarea principiilor şi acţiunilor legate de managementul vizitatorilor în dezvoltarea turismului.

Astfel, managementul vizitatorilor unei arii protejate trebuie să joace un rol cheie în cadrul mai larg al dezvoltării turistice. Aria protejată poate şi trebuie să joace rolul unui mecanism de stimulare a implicării şi un catalizator important pentru dezvoltarea turismului. Dar înainte de a-şi asuma orice rol la nivel regional, de exemplu în dezvoltarea turismului, administrațiile ariilor protejate trebuie să înțeleagă foarte bine şi să dezvolte un management corespunzător al vizitatorilor.

Pasul 3:

Definirea principalei arii de implementare a unui plan de management al vizitatorilor şi a regiunii de dezvoltare turistică.

Pasul 4: Identificarea principalelor elemente cheie specifice pentru a răspunde la două întrebări: de ce e nevoie de un management al vizitatorilor în aria protejată pe care o gestionăm şi de ce trebuie să dezvoltăm turismul în regiunea ariei noastre protejate?

2.5. De ce managementul vizitatorilor şi dezvoltarea turismului?

Managementul vizitatorilor este important din perspectiva ariei protejate în scopul atingerii a două seturi majore de obiective: conservarea naturii şi recreere.

În principal, managementul vizitatorilor se concentrează asupra creării unui mecanism care să-i îndrume pe **vizitatorii potriviți** la **locul potrivit**, asigurându-le **cele mai bune oportunități** pentru satisfacerea dorințelor de petrecere a timpului (în aer liber), generând **cel mai mic impact negativ posibil asupra naturii şi comunităților locale** şi asigurând cele mai bune **oportunități pentru afaceri turistice locale durabile.**

Managementul şi dezvoltarea turismului reprezintă un instrument important pentru dezvoltarea durabilă la nivel regional, asigurând o sursă de venit pentru comunitățile locale şi o alternativă „verde" pentru dezvoltarea regiunii, care de obicei include şi aria protejată.

Dezvoltarea turismului este importantă din punctul de vedere al dezvoltării regionale. Turismul este un sector economic care poate aduce un impact social şi economic pozitiv în regiune (locuri de muncă şi venituri) dacă este bine gestionat. Acest ghid îi încurajează pe utilizatori să gândească şi să acționeze prin prisma dezvoltării durabile a turismului şi, acolo unde este posibil, prin prisma dezvoltării ecoturismului.

Mai simplu spus, managementul vizitatorilor are rolul de a reduce impactul negativ asupra naturii şi de a oferi vizitatorilor cele mai bune oportunități de a-şi împlini nevoile de recreere, iar turismul (ecoturismul) este dezvoltat pentru a asigura venituri şi locuri de muncă în special comunităților locale în care se află aria protejată.

capitolul 3

INSTRUMENTE PENTRU MANAGEMENTUL VIZITATORILOR.

PRINCIPALELE ELEMENTE ALE PLANULUI DE MANAGEMENT AL VIZITATORILOR

foto: © Bogdan Papuc

3.1. Resursele umane pentru managementul vizitatorilor

Managementul vizitatorilor trebuie să fie realizat de administrația ariei protejate; de aceea este necesar să fie alocat cel puțin un membru al echipei pentru această activitate. În funcție de complexitatea activităților şi de resursele disponibile, responsabilul cu managmentul vizitatorilor (adesea numit responsabil cu turismul) poate cumula alte sarcini de lucru, cum ar fi relațiile cu comunitățile locale. Cu toate acestea este extrem de important să fie numită o persoană care să coordoneze aspectele legate de managementul vizitatorilor în aria protejată, pentru care să existe termeni de referință clari (fişa postului).

Dat fiindcă managementul vizitatorilor este un domeniu de activitate multidisciplinar, responsabilul cu managementul vizitatorilor trebuie să interacționeze cu tot personalul ariei protejate şi să formeze o echipă care va fi implicată în problemele legate de managementul vizitatorilor. Echipa trebuie să includă rangeri, responsabili cu implicarea comunității şi de multe ori şi un biolog/ecolog.

Responsabilul cu managementul vizitatorilor trebuie să înțeleagă şi să lucreze cu conceptele şi cu elementele practice descrise în acest ghid. El/ea trebuie să aibă o bună înțelegere asupra situației prezente a vizitatorilor şi a turismului din regiune şi din aria protejată şi să fie pregătit pentru a elabora un plan de management al vizitatorilor, a-l implementa în managementul de zi cu zi al ariei protejate şi de a participa activ la dezvoltarea turismului în regiune ca reprezentant al ariei protejate.

Pasul 5:

Elaborarea unor termeni de referință specifici (fişa postului) pentru responsabilul cu managementul vizitatorilor şi angajarea unei persoane pe acest post.

3.2. Elaborarea unui Plan de Management al Vizitatorilor (PMV)

Pentru a avea un set de acțiuni coerente şi a identifica resursele necesare pentru implementarea acestor acțiuni este necesar să se înceapă elaborarea unui plan de management al vizitatorilor. Acest plan începe cu o viziune şi obiective şi se încheie cu un plan de acțiuni specifice. PMV trebuie să fie integrat cu planul general de management al ariei protejate. PMV asociază fiecărei acțiuni resursele necesare şi creează premisele necesare pentru implementarea sa cu succes.

În următoarele pagini ale ghidului este prezentat procesul de elaborare a unui PMV. Există un pas, ca un exercițiu practic, după fiecare prezentare succintă a termenilor, conceptelor şi principiilor de bază. Dacă responsabilul cu managementul vizitatorilor parcurge **paşii de la 6 la 25**, la sfârşitul manualului poate avea deja o bună variantă preliminară a planului, cu un set de acțiuni clare.

A. Luarea în considerare a valorilor legate de conservarea naturii şi a zonării în cadrul elaborării PMV

Prima regulă care trebuie avută în vedere pentru managementul vizitatorilor unei arii protejate este ca să existe o bună înțelegere a obiectivelor de conservare ale ariei protejate, care de multe ori se reflectă în zonele de conservare. Trebuie să elaborăm un plan de management al vizitatorilor care să nu afecteze obiectivele de conservare ale ariei protejate şi care să respecte valorile de conservare şi zonarea legată de conservare stabilită conform recomandărilor din *Normele generale standardizate şi standardele pentru fiecare categorie de arie protejată din cadrul Sistemului de Arii Protejate din Republica Moldova.*

Responsabilul cu managmentul vizitatorilor trebuie să obțină informații legate de valorile naturale şi culturale de la managerul ariei protejate şi de la biolog/ecolog. Dacă informația nu este încă disponibilă responsabilul cu managementul vizitatorilor, în colaborare cu managerul ariei protejate, trebuie să realizeze o evaluare rapidă pentru a identifica şi a sublinia principalele zone şi elemente care trebuie protejate, respectiv strict protejate. Acest exercițiu este recomandat să fie realizat sub forma unui seminar cu facilitator, la care să participe toți membrii echipei.

Pasul 6:

Responsabilul cu managementul vizitatorilor împreună cu ceilalți membri ai echipei analizează zonarea pentru conservare şi elaborează o schiță a teritoriului ariei protejate, trasând granițele ariei protejate şi zonele de conservare conform statutului lor de protecție. Acest exercițiu poate fi realizat pe o coală de flipchart pentru a fi vizualizat de întreaga echipă.

foto: © Propark

B. Analizarea situației curente privind vizitarea

Pentru a asigura o bună înțelegere asupra situației curente responsabilul cu managementul vizitatorilor trebuie să realizeze o analiză a situației curente. Există o varietate de opțiuni pentru realizarea acestei activități: de la o cercetare extensivă cu sprijin suplimentar din partea altor părți interesate (de ex. universități, institute de cercetare, studenți, etc.) până la cercetări realizate de angajații ariei protejate prin culegerea datelor relevante, extrapolarea lor şi realizarea de estimări şi, dacă este cazul, prin cercetări rapide în teren.

Informațiile minime care trebuie culese şi analizate pentru a obține o imagine asupra situației actuale sunt:

- cine sunt vizitatorii actuali:
  - › de unde provin;
  - › cât de mult timp stau;
  - › unde se duc în cadrul ariei protejate;
  - › ce activități aleg;
  - › ce servicii folosesc.
- estimarea impactului vizitatorilor actuali:
  - › pozitiv (de ex. cât de mult cheltuie zilnic în medie în cadrul comunității şi ce procent din aceste cheltuieli vor rămâne pentru serviciile locale);
  - › negativ (de ex. presiunea asupra zonei de protecție strictă).
- evaluarea principalelor căi de acces către şi în interiorul ariei protejate. Se va verifica dacă aria protejată este deservită de transportul public şi în ce măsură acesta este utilizat în prezent.
- realizarea unui inventar al infrastructurii existente pentru vizitatori şi turişti.

• realizarea unui inventar şi a unei hărţi a atracţiilor naturale şi culturale şi analizarea situaţiei lor actuale privind vizitarea.

• analizarea existenţei unei eventuale tendinţe în ultimii ani care să afecteze modelul de vizitare şi dacă se poate şi cauza care stă la baza acesteia (de ex. un nou loc din cadrul ariei protejate a început să fie utilizat intens pentru picnicuri deoarece locul tradiţional pentru picnicuri se află cum în apropierea unei zone cu exploatări forestiere).

Pasul 7:

Responsabilul cu managementul vizitatorilor va elabora o metodologie de culegere a datelor pentru cele şase puncte de mai sus şi se va ocupa de culegerea datelor, analizarea lor şi elaborarea unui scurt raport care să fie prezentat şi comentat de întreaga echipă.

C. Elaborarea viziunii şi obiectivelor PMV

PMV trebuie să se bazeze pe o viziune şi un set specific de obiective elaborate de întreaga echipă. Pasul următor este ca acestea să fie dezvoltate de responsabilul cu managementul vizitatorilor sub forma unui set de acţiuni ce pot fi implementate.

Această parte reprezintă un exerciţiu de echipă; de aceea este necesar ca echipa să se reunească într-o sesiune de lucru şi să parcurgă exerciţiile următoare. Dacă resursele permit, sesiunea este romandat să fie facilitată de o persoană specializată. Exerciţiul include două etape:

a. Analizarea contextului şi a potenţialului

a.1. Efectuarea unei analize a situaţiei contextuale curente a ariei protejate ca destinaţie pentru vizitatori (de ex. analiza SWOT, şi anume răspunsul la următoarele întrebări: care sunt punctele tari, punctele slabe, oportunităţile şi ameninţările);

a.2. Identificarea valorilor speciale ale ariei protejate care o fac să fie deosebită şi într-un fel unică în regiune, în ţară şi în Europa. Identificarea „ofertei unice de vânzare" (USP) a ariei protejate;

a.3. Identificarea segmentelor potenţiale de vizitatori care ar putea fi atraşi de aria protejată, inclusiv cei actuali şi în plus alţi vizitatori care se consideră, din diferite motive, că este important să fie atraşi în viitor.

b. Elaborarea viziunii şi obiectivelor

b.1. Elaborarea declaraţiei privind viziunea PMV care exprimă scenariul ideal către care trebui să tindă aria protejată.

b.2. Pe baza viziunii identificaţi care sunt obiectivele clare ale PMV şi formulaţi-le conform criteriilor de mai jos:

• **orientate către impact:** ar trebui să reprezinte modificările dorite pentru a atinge ţinta;

• **măsurabile:** pot fi definite în relaţie cu o anumită scară de măsurare standard;

• **limitate în timp:** pot fi atinse într-o anumită perioadă de timp;

• **specifice:** sunt clar definite astfel încât toţi cei implicaţi pot avea o înţelegere similară cu privire la semnificaţia obiectivului;

• **practice:** pot fi atinse şi sunt corelate cu durata de viaţă a planului (Appleton, 2002).

Pasul 8:

Responsabilul cu managementul vizitatorilor, cu sprijinul managerului ariei protejate, va organiza un atelier de lucru cu întreaga echipă pentru a analiza contextul şi potenţialul în termeni de vizitare şi pentru identificarea viziunii şi obiectivelor în managementul vizitatorilor. Responsabilul cu managementul vizitatorilor va formula viziunea şi obiectivele pentru a ajunge la nişte declaraţii clare pe care să le împărtăşească cu restul echipei pentru a fi îmbunătăţite.

D. Definirea zonării pentru recreere în aria protejată.

Acest ghid propune o abordare specifică privind zonarea în cadrul managementului activităţilor de recreere. Zonarea pentru activităţi de recreere se bazează pe oportunităţile de recreere care pot fi exprimate prin trei componente principale: **activităţi, context şi experienţă** (Spectrul de oportunităţi de recreere – ROS).

Zonarea pentru recreere trebuie să corespundă cu zonarea pentru conservare. Zonarea pentru recreere trebuie realizată doar în acele părţi ale ariei protejate unde sunt permise activităţile de recreere conform zonării primare pentru conservare. Zonarea pentru recreere nu trebuie să intre în conflict cu nici unul din obiectivele de conservare. Pentru evitarea neînţelegerilor şi a confuziilor se recomandă ca zonele pentru vizitatori să fie denumite diferit faţă de cele principale, pentru conservare. De exemplu poate fi denumită Zonarea pentru Recreere iar zonele pot fi numite Zone R.

Ori de câte ori pot apărea eventuale conflicte între Zonarea pentru Recreere şi cea pentru conservare, obiectivele de conservare vor dicta măsurile de management.

Activităţile de recreere în aer liber pot acoperi întreaga paletă, de la activităţi cu impact redus asupra mediului, cum ar fi drumeţiile, admirarea peisajului, urmărirea păsărilor, la activităţi ce implică o mobilitate uşoară (transport nemotorizat), de exemplu canoe, călărie, mersul de bicicletă, până la activităţi uşor motorizate care să folosească vehicule cu motoare electrice, bărci mici cu motor, şi activităţi motorizate cum ar fi mersul cu vehicule motorizate de teren. Totuşi, dat fiind că ne aflăm într-o arie protejată, trebuie acordată o atenţie specială acceptării şi gestionării unor activităţi de recreere cu impact ridicat sau mai puţin prietenoase pentru natură.

Contextul va include:

- cadrul natural: gradul de izolare (de ex. izolarea într-o ambianţă naturală pură), amplasarea şoselelor sau prezenţa unor elemente ce ţin de alte activităţi umane;
- cadrul social legat de densitatea vizitatorilor (de la vizitatori solitari pâna la interacţiunea cu grupuri mari);
- cadrul managerial reflectă dimensiunea şi tipul de intervenţii sau restricţii pe care administratorul sau proprietarul le-au impus în legătură cu acţiunile de management al vizitatorilor.

Aceste componente majore ale Spectrului de oportunităţi de recreere (ROS) duc la diferite **experienţe de recreere** care pot fi prinse în Zonarea pentru Recreere. Astfel o arie protejată poate cuprinde diferite zone de recreere (zone R), de exemplu de la o zonă naturală izolată, neatinsă, o zonă educaţională sau o zonă de picnic, până la o zonă unde se pot desfăşura activităţi motorizate uşoare sau o zonă rurală (adaptat după Hubertus Mittman). Fiecare zonă identificată poate cuprinde anumite tipuri de activităţi şi un anumit context care va genera o anumită experienţă predominantă. În Tabelul 1 de pe pagina următoare este prezentat un exemplu de zonare pentru recreere:

Zona de recreere	Experienţă	Activităţi	Context	Intervenţii manageriale generale
Zona R 1	Experienţă de descoperire a unui colţ de natură liniştită / neatinsă	Drumeţii, observarea păsărilor, călărie.	Nu există urme ale altor activităţi umane (de ex. exploatare forestieră, agricultură); se acceptă drumeţii pe poteci marcate doar în grupuri mici.	Infrastructura este extrem de rară, intervenţiile umane în situ sunt reduse, controlul fiind exercitat în special din afara sitului, nu se face o publicitate generală pentru zona respectivă, doar sunt direcţionaţi într-acolo turiştii potriviţi.
Zona R 2	Experienţe de mişcare în aer liber / sport	Drumeţii, căţărare, mersul pe biciclete de munte, rafting, călărie.	Evidenţa potecilor, diferenţiate pe tipuri de activităţi în aer liber, contact redus şi moderat cu alte grupuri.	Există unele structuri "uşoare" (cabane, adăposturi, panouri informative) sunt prezenţi rangeri, controlul este prezent, dar discret.
Zona R 3	Experienţe educaţionale	Parcurgerea unor poteci tematice, vizitarea Centrului de Vizitare.	Există unele semne uşoare ale altor activităţi umane care afectează negativ mesajul educaţional, locuri preferate de turişti, intervenţii umane acceptate într-o anumită măsură, număr mare de turişti anticipat pentru sezonul de vârf.	Infrastructură uşoară cum ar fi puncte de belvedere cu panouri informative, poteci tematice sau un centru de informare turistică, prezenţa rangerilor în zonă, controlul este vizibil dar în armonie cu mediul natural.
Zona R 4	Zonă de picnic	Relaxare, picnic	Semne moderate ale altor activităţi umane care nu afectează experienţa de relaxare, număr mare de vizitatori anticipat în week-end-urile însorite sau în vacanţe.	Infrastructură constând din mese de lemn, panouri informative, prezenţa rangerilor, elementele de control sunt evidente şi prezente în număr mare.

Zona de recreere	Experienţă	Activităţi	Context	Intervenţii manageriale generale
Zona R 5	Zonă unde se desfăşoară activităţi motorizate uşoare.	Drumuri de acces pentru sate sau pentru aprovizionarea cabanelor.	Drumuri neasfaltate sau drumuri înguste pietruite cu limitare de viteză; cadrul peisajului natural sau cultural.	Promovarea ca drumuri de acces dar conform regulilor comunităţii locale, evitarea aglomerărilor de trafic, prezenţa rangerilor, control mai intens prin intermediul autorităţilor locale.
Zona R 6	Zonă rurală	Plimbări, mersul cu trăsuri / căruţe, degustări de vinuri.	Peisaj cultural, activităţi umane tradiţionale, posibilitatea de a utiliza servicii turistice suplimentare (de ex. cazare).	Control prin intermediul autorităţilor locale, centru de informare şi alte infrastructuri de informare.

Tabel 1: Exemplu de zonare pentru recreere şi turism

Zonarea pentru recreere trebuie utilizată ca instrument de management pentru recreere. Nu neapărat tot teritoriul ariei protejate trebuie să fie deschis pentru activităţi de recreere, astfel că acest tip de zonare nu trebuie să acopere întreg teritoriul ariei protejate. Cu toate acestea, uneori zonarea pentru recreere trebuie să se extindă în afara graniţelor ariei protejate, deoarece utilizatorii sau activităţile pe care le desfăşoară sunt legate de aria protejată dar au loc dincolo de limitele acesteia (de ex. o potecă tematică sau o zonă de picnic aflate imediat în afara graniţei ariei protejate).

Pasul 9:

Responsabilul cu managementul vizitatorilor trebuie să faciliteze, în cadrul unei sesiuni de lucru în echipă, cercetarea ariei protejate cu privire la activităţile de recreere, contextul şi experienţele de recreere posibile în aria protejată şi să identifice zonele de recreere. Acestea trebuie marcate pe o schiţă/hartă (pe o coală de flipchart) şi adaptate la schiţa anterioară cu zonarea pentru conservare. Intervenţia managerială generală trebuie discutată şi convenită cu echipa pentru fiecare zonă.

E. Transpunerea zonării pentru recreere într-un set de acțiuni operaționale pentru fiecare zonă.

Fiecare Zonă R trebui să aibă măsuri de management asociate şi implementate, definite ca **intervenţii manageriale generale,** cu acordul echipei de conducere a AP. Trebuie acordată o atenție deosebită ca aceste intervenţii să fie întru totul conforme cu măsurile de management pentru conservare. În Tabelul 6 (Anexa 2) sunt prezentate exemple în acest sens.

După identificarea Zonelor R şi a intervenţiilor manageriale generale asociate cu acestea, trebuie derulate analize suplimentare cu privire la interpretare şi la infrastructura necesară pentru fiecare zonă astfel încât să fie încurajate experienţele identificate iniţial şi să fie oferite cele mai bune oportunităţi de recreere a vizitatorilor noştri.

Transpunerea intervenţiilor manageriale, a interpretării şi a necesarului de infrastructură în acţiuni manageriale concrete pentru fiecare Zonă R va reprezenta planul de acţiuni din cadrul PMV.

Următorul tabel (Tabelul 2) poate fi utilizat ca exemplu de integrare a tuturor informaţiilor într-un singur document care prezintă planul de acţiune. Se recomandă ca odată cu fiecare nouă temă identificată şi analizată pentru PMV să se revină şi această temă să fie integrată în planul de acţiune pentru managementul vizitatorilor şi să fie completate informaţiile lipsă. Unele informaţii privind interpretarea şi infrastructura vor fi furnizate într-un capitol ulterior al acestui ghid.

Există o serie de activităţi care nu sunt specifice pentru o anumită Zonă R, ci sunt mai generale (de ex. programul de comunicare cu vizitatorii înainte de sosirea acestora). Astfel, acestea nu pot fi asociate cu o zonă specifică ci trebuie tratate separat, de aceea ele sunt prezentate succint într-un tabel separat *(a se vedea Tabelul 2)*.

foto: © Propark

Plan de acțiune pentru managementul vizitatorilor

Zona de recreere	Experiența predominantă a vizitatorilor	Obiective manageriale	Tipul de vizitatori		Tipul de infrastructură	Tipul de interpretare	Reguli de vizitare	Măsuri de siguranță
			Actuali	Viitori (doriți)				
Zona R A								
Activități				**Indicatori de monitorizare**	**Resurse**		**Responsabil**	**Cadru de timp/indicator**
					Financiare	**Umane/ altele**		
Activitatea A1								
Activitatea A2								
Activitatea A3								
Activitatea A4								
Activitatea A5								

Zona de recreere	Experiența predominantă a vizitatorilor	Obiective manageriale	Tipul de vizitatori		Tipul de infrastructură	Tipul de interpretare	Reguli de vizitare	Măsuri de siguranță
			Actuali	Viitori (doriți)				
Zona R B								
Activități			**Indicatori de monitorizare**	**Resurse**		**Responsabil**	**Cadru de timp/indicator**	
				Financiare	**Umane/ altele**			
Activitatea B1								
Activitatea B2								
Activitatea B3								
Activitatea B4								
Activitatea B5								

Activități aplicabile la întreaga arie protejată	Indicatori de monitorizare	Resurse		Responsabil	Perioada de timp
		Financiare	Umane/ altele		
Activitatea					
Activitatea					
Activitatea					
Activitatea					

Tabel 2: Plan de acțiune pentru managementul vizitatorilor

3.3. Comunicarea cu vizitatorii: informarea şi interpretarea

În cadrul comunicării cu vizitatorii pot fi evidențiate trei etape diferite:

A. Înainte de sosire – vizitatorii au nevoie de anumite informații de bază (de ex. cum să ajungă acolo, care sunt costurile, facilitățile şi activitățile disponibile). Înainte de sosire vizitatorul ar vrea să ştie ce se poate face şi ce nu se poate face în aria protejată pe care o va vizita. Administrația ariei protejate are responsabilitatea de a crea aşteptările potrivite pentru vizitatori.

B. La sosire – odată intrați în aria protejată, nevoile vizitatorilor se schimbă, devenind mai complexe. Ei vor dori să ştie mai multe despre facilitățile disponibile, despre activitățile permise şi locurile unde se pot desfăşura precum şi despre regulile de siguranță.

C. În timpul vizitei – pe măsură ce înțelegerea lor privind aria protejată sporeşte, vizitatorii manifestă un interes crescut față de mediul natural, de cultura comunităților care locuiesc în cadrul sau în apropierea ariei protejate. Aceasta este cererea la care ar trebui să răspundă interpretarea. O interpretare bine planificată ar trebui să ducă la îndeplinirea experiențelor vizitatorilor pentru o varietate mare de persoane.

În timp ce informarea se referă la prezentarea faptelor propriu-zise, **interpretarea** reprezintă mai mult decât atât; trebuie să **provoace** idei, chiar să deschidă oamenilor o nouă înțelegere asupra lucrurilor pe care le-au văzut. Interpretarea îi **pune în legătură** pe oameni cu locul pe care îl vizitează şi de multe ori le **revelează** o nouă dimensiune a sitului.

Interpretarea reprezintă un instrument special de comunicare care transmite vizitatorilor şi comunității locale înțelegerea elementelor naturale şi culturale valoroase ale ariei.

Într-o etapă anterioară (secțiunea 3.2.C) au fost identificate valorile speciale ale ariei protejate, care fac parte din „oferta unică de vânzare" (unique selling proposition – USP) a ariei protejate. Aceste valori reprezintă ingredientele principale pentru orice plan de interpretare care va fi elaborat în jurul lor.

În esență, planificarea interpretativă ajută la eficientizarea comunicării legate de aria protejată. De asemenea, arată faptul că ne gândim şi la ce se întâmplă în afara ariei protejate, evitând de exemplu situația în care acelaşi lucru este spus de două ori (de ex. evitarea potecilor tematice cu aceeaşi temă în interiorul şi în afara ariei protejate). Pentru planificarea interpretării este nevoie să ne gândim la următoarele aspecte:

- de ce vrem să comunicăm cu vizitatorii;
- cine sunt vizitatorii noştri;
- cum arată zona şi ce are de oferit;
- ce alte lucruri există în jur;
- ce vrem să spunem despre locul nostru;
- cum şi unde vom spune aceste lucruri.

Răspunzând la întrebarea *„cum vom spune aceste lucruri",* vom alege de fapt **metoda de interpretare** care va fi folosită pentru comunicarea cu vizitatorii. Există două metode de interpretare principale:

Interpretare personală – când comunicarea vine direct de la una sau mai multe persoane prezente (de ex. rangerul, ghidul local, etc.). Exemple de interpretare personală includ:

- excursii cu ghid, pe jos sau cu mijloace de transport printr-un sit sau o regiune;

- vizitarea unor locuri unde oamenii trăiesc sau lucrează, de ex. excursie într-o distilerie de țuică, ziua porților deschise la o fermă;
- urmărirea unor demonstrații practice de meșteșugărit;
- ascultarea unor povestiri – reale sau legende;
- participarea la activități organizate, de ex. a învăța cum să identificăm păsările;
- urmărirea şi/sau participarea la spectacole, de ex. o piesă de teatru.

În cele ce urmează sunt prezentate câteva recomandări practice pentru tehnici de interpretare personală (adaptate după Carter, 2001):

Pentru managementul procesului de interpretare:

- ajustați temele de interpretare identificate în planul de interpretare în funcție de audiență;
- instruiți-i pe rangeri sau pe ghizi cel puțin o dată pe an (preferabil la începutul sezonului);
- planificați grupurile pentru excursii cu ghid astfel încât să nu depăşească cincisprezece persoane la un ghid.

Pentru activitățile de ghidaj personal:

- vorbiți grupurilor mari, atât în interior cât şi în aer liber, fără să strigați;
- atunci când vorbiți unui grup alegeți-vă o poziție bună, în centru, pentru a putea avea contact vizual cu fiecare persoană din grup;
- strângeți mai întâi toți membri grupului şi apoi adresați-vă lor cu explicații de interpretare;
- faceți glume şi creați o atmosferă relaxantă;
- construiți conexiuni între ceea ce oamenii ştiu deja şi informațiile noi pe care vreți ca ei să le asimileze;
- pregătiți şi luați cu dvs. un set de „recuzită" cu care să exemplificați diferite elemente naturale;
- structurați cu grijă expunerea şi asigurați o bună programare în timp pentru a obține cel mai bun efect;
- fiți relaxat(ă) în abordarea persoanelor obstrucționiste şi a întrebărilor insistente;
- adaptați-vă la diferite categorii de vizitatori, la persoane cu dizabilități şi la persoane care nu sunt vorbitori nativi ai limbii respective;
- păstrați-vă calmul în situații de urgență şi pregătiți-vă să faceți față unor situații neașteptate, de exemplu rănirea unui vizitator.

Dacă resursele permit, persoanele care se ocupă de interpretarea personalizată ar trebui să urmeze un curs de specialitate.

Succesul programelor bazate pe interpretare personală depinde foarte mult de aptitudinile şi atitudinea persoanelor care desfăşoară această activitate.

Pasul 10:

Responsabilul cu managementul vizitatorilor, împreună cu specialistul în biologie şi cu responsabilul pentru relația cu comunitatea vor identifica temele şi „poveştile" pentru rangeri şi alți angajați ai parcului care vor fi transmise vizitatorilor.

„Poveştile" trebuie să se bazeze pe fapte identificate de personalul ariei protejate şi se recomandă să fie actualizate periodic (în mod ideal o dată la 6 luni) cu informații noi.

Interpretare non-personală – situația în care comunicarea nu este transmisă direct de o persoană, cum ar fi:

- trasee tematice;
- panouri informative în aria protejată;
- publicații – broşurile, pliantele, hărțile şi buletinele informative legate de un anumit loc pot îndeplini multe cerințe, cum ar fi:
  - › promovarea sitului;
  - › explicarea ofertei turistice, unde se poate merge şi cum se poate fructifica la maximum o vizită;
  - › un traseu marcat cu indicatoare, ghidarea vizitatorilor pe un traseu planificat şi afişarea de informații la locurile de popas prevăzute, în plus față de experiențele directe ale vizitatorilor;
  - › oferirea de informații de bază precum şi stimularea vizitatorilor şi explicarea lucrurilor pe care aceştia le văd – un suvenir şi în acelaşi timp un ghid.

Una din cele mai utilizate tehnici de interpretare non-personală constă în folosirea panourilor de exterior. Astfel prezentăm mai jos câteva recomandări practice privind panourile de exterior, adaptate după Carter, 2001:

- limitați textul la mai puțin de 200 de cuvinte pe panou;
- textul trebuie să fie scris mare, cu literele de cel puțin 8 mm înălțime. Aranjați textul în blocuri sau alegeți doar două sau trei aspecte pe care vreți să le comunicați şi prezentați-le pe scurt;
- paragrafele să fie de aprox. 50 de cuvinte; folosiți titluri pentru a atrage atenția şi scoateți în evidență ideile principale;
- să aveți mereu în vedere tema atunci când planificați panoul şi asigurați-vă că toate cuvintele şi imaginile contribuie la dezvoltarea ei;
- gândiți-vă foarte bine cum poate fi exprimat cel mai bine mesajul dvs. – poate că o imagine este mai bună decât cuvintele;
- folosiți ilustrații pentru a prezenta lucrurile pe care oamenii nu le pot vedea, sau pentru a arăta cum erau în trecut;
- nu folosiți ilustrații ca duplicat la ceea ce oamenii pot vedea şi singuri, decât dacă doriți să faceți adnotări la o imagine;
- pentru un bun design e nevoie şi de spațiu pentru a respira; nu folosiți ilustrații doar pentru a umple spațiul;
- dacă folosiți o hartă, orientați-o în acelaşi fel cu imaginea pe care vizitatorii o au în față în acel loc, astfel încât cei care se uită la hartă să privească în direcția potrivită;
- gândiți-vă de la început la diferitele materiale, modalități de producție şi tehnici de tipărire şi discutați-le cu producătorii;
- întotdeauna alegeți şi verificați culorile în exterior deoarece arată destul de diferit de felul cum arată la interior. Fiți foarte atenți cu utilizarea unui fond alb, poate străluci şi poate fi nu prea vizibil de la depărtare.
- asigurați-vă că cineva va verifica panoul în mod regulat şi îl va curăța, repara sau înlocui dacă este necesar;
- nu montați panouri care ascund priveliştea;
- evitați montarea panourilor în bătaia soarelui deoarece în acest fel majoritatea materialelor se vor deteriora mai repede.

Pentru a face mai eficientă comunicarea cu vizitatorii, trebuie elaborat un **plan de informare şi interpretare** care să cuprindă mesajele, metodele şi canalele (infrastructura) ce vor fi folosite. Planurile de informare şi interpretare ar trebui integrate în programele educaționale pentru vizitatori (a se vedea capitolul următor), în planul de management al vizitatorilor şi în planul de dezvoltare turistică pentru întreaga regiune.

Pasul 11:

Identificați pentru fiecare zonă temele de interpretare, metodele ce vor fi folosite şi infrastructura necesară. În Tabelul 3 de mai jos este prezentat un exemplu în acest sens. Includeți informația despre interpretare în planul de acțiune pentru managementul vizitatorilor (Tabelul 2).

Zona	Teme de interpretare	Metode de interpretare	Aptitudini/ canale/ infrastructură de interpretare necesare
Zona R 1 Experiență de descoperire a unui colț de natură liniştită / neatinsă	Procese naturale; specii arhaice, rolul ariei protejate etc.	Interpretare personală în cadrul unei excursii cu ghid de către un ranger sau program specializat realizat de specialistul în biologie (doar în cazul unor solicitări speciale din partea vizitatorilor);	Nu este nevoie de infrastructură, doar de o bună instruire pentru rangeri şi specialistul în biologie cu privire la interpretarea personală.
Zona R 2 Experiențe de mişcare în aer liber / sport	Elemente naturale şi culturale specifice de-a lungul traseului; caracteristici fizice legate de traseu.	Interpretare non-personală şi, la cerere, excursii cu ghid.	Panouri informative, informații preliminare înainte de începerea excursiei, materiale tipărite (de ex. hărți, broşuri).

Tabel 3: Planificarea interpretării pentru diferite zone de recreere

3.4. Educare prin utilizarea mesajelor potrivite

Programele educaționale pentru vizitatori trebuie să fie integrate în programul educațional general al ariei protejate. Acesta din urmă include o parte a programului de implicare a comunității, lucrul cu persoanele adulte şi cu studenți şi şcoli din regiunea înconjurătoare a ariei protejate, folosind o mare varietate de metode (vizite la şcoli, includerea unor elemente specifice legate de aria protejată în programele oficiale de educație, inițierea unor activități de voluntariat în şcoli, etc.).

Programele educaționale pentru vizitatori au un dublu rol: pe de o parte oferă instrumente suplimentare care să asigure protecția patrimoniului împreună cu reglementările modului de utilizare a acestuia de către vizitatori şi cu eforturile întreprinse de managementul ariei protejate în acest sens, iar de pe de altă parte sporesc calitatea experiențelor de recreere (Marion, 2007).

Calitatea activităților de recreere poate fi îmbogățită dacă o vacanță în aer liber reuşeşte să îmbunătățească nivelul de cunoştințe a vizitatorilor despre aria protejată, precum şi stimularea emoțiilor şi a sentimentelor față de aceasta. Dacă aria protejată reuşeşte să ofere vizitatorului o experiență educațională de calitate, cresc şansele ca vizitatorii să devină apărătorii ariei protejate pe termen lung.

Există diferite instrumente disponibile pentru dezvoltarea unor astfel de experiențe de învățare: trasee tematice, excursii cu ghid, vizitarea centrului de vizitare sau citirea informațiilor on-line cu privire la aria protejată.

Un program educațional trebuie să conducă audiența printr-un proces extins pentru a sensibiliza şi, în final, a influența atitudinea vizitatorilor sau chiar a influența comportamentul acestora în sensul evitării/ reducerii impactului negativ asupra ariei protejate. Un astfel de program are la bază unul sau mai multe mesaje care pot fi utilizate. Prezentăm în continuare cele şapte etape menționate de Marion (2007):

- **expunerea:** vizitatorul este expus la un mesaj educațional;
- **atenția:** vizitatorul prelucrează mesajul;
- **înțelegerea:** mesajul este înțeles;
- **acceptarea:** vizitatorul acceptă mesajul şi îşi schimbă atitudinea;
- **însuşire:** vizitatorul îşi însuşeşte mesajul şi atitudinea;
- **comportament:** vizitatorul se comportă conform noii atitudini;
- **evitarea/ reducerea impactului:** Impacturile legate de resurse sau de experiențe sunt evitate sau reduse.

Având în vedere un astfel de proces care începe cu transmiterea unui mesaj şi ajunge până la urmă la schimbarea atitudinii şi comportamentului vizitatorilor, este de subliniat că trebuie să investim multă pricepere şi efort şi să avem răbdare, deoarece uneori durează mult până când putem vedea vreun rezultat.

Pasul 12:

Identificarea principalelor mesaje care vor fi incluse într-un program educațional pentru vizitatori şi asocierea acestora cu instrumentele ce vor fi utilizate pentru a transmite mesajele către vizitatori, conform exemplului de pe pagina următoare (Tabelul 4).

Mesaj	Instrument
”Luați” flori acasă doar în fotografii (mesajul ascuns fiind „nu rupeți flori sălbatice pe traseu”).	Panouri informative; informații transmise de ghid.
Faceți focul doar în locurile permise.	Panouri informative; patrule de rangeri şi discuții cu vizitatorii.
Liliecii hibernează iarna şi nu trebuie să fie deranjați deoarece ar putea să nu supraviețuiască pe durata întregului sezon rece.	Prezentări în şcolile din cadrul comunității; o încăpere a centrului de vizitare dedicată liliecilor.

Tabel 4: Mesaje educaționale

Exemplu de mesaj educațional transmis cu ajutorul unei mascote, pe o potecă tematică pentru copii. Imaginea de mai jos reprezintă panoul de plecare pe traseul “Poveştile Pădurii” din Parcul Național Defileul Jiului, România.

Te invităm pe poteca tematică
Poveștile pădurii

Această potecă tematică este concepută pentru copiii din clasele IV - VI, însa veverița Alunița vă invită să descoperiți poveștile pădurii la orice vârstă. Uneori, animalușele din desenele de pe panouri au fost ușor exagerate ca mărime pentru o mai bună vizibilitate. În realitate, ele sunt mai micuțe și mai drăguțe.

Pentru a vă bucura din plin de frumusețile și surprizele pe care veverița Alunița vi le-a pregătit, vă recomandăm:

Să aveți încălțăminte adecvată pentru tresee de munte (fără șlapi, sandale sau pantofi cu toc) și echipament minim (pălărie, rucsac și pelerină de ploaie);

Să aveți grijă să luați apă cu voi deoarece pe traseu nu există altă sursă de apă, singura aflându-se în spatele vostru, la 50 de metri.

Să fiți pregătiți pentru o plimbare de aproximativ 4-5 ore, puțin anevoioasă;

Să vă purtați frumos cu gazda voastră, veverița Alunița, și cu prietenii ei. Veverița vă mulțumește dacă nu rupeți flori sau rămurele și nu faceți gălăgie.

Vă aflați acum la punctele 2-3 de pe hartă.

De-a lungul traseului, veverița Alunița va fi bucuroasă să vă destăinuie câteva mici secrete despre:

* viața veveriților în pădurea de fag (4),
* pajiștea plină cu flori și fluturi (5),
* viața dintr-un pârâu de munte (6),
* viața “lemnului mort” și arborii cu forme ciudate (7),
* înmulțirea plantelor prin polenizare (8),
* gospodăria tradițională a oamenilor din aceste locuri (9),
* formarea unui defileu (10),
* cum deosebim mesteacănul de fag și de gorun, specii de arbori pe care veți avea ocazia să le întâlniți pe traseu (11).

Să pornim la drum!

ilustrație: © AER

Material realizat în cadrul proiectului „Poveștile Pădurii în Parcul Național Defileul Jiului pentru comunitățile locale”, finanțat de Fundația pentru Parteneriat și MOL România și implementat de Asociația de Ecoturism din România și Administrația Parcului Național Defileul Jiului.

Concept și design © 2010 AER
www.eco-romania.ro

3.5. Reglementarea utilizării ariei protejate de către vizitatori; reguli pentru vizitatori

Reglementarea utilizării ariei protejate de către vizitatori este unul din instrumentele principale de aplicare în teren a managementului vizitatorilor. Aceasta constă în setul de reguli care trebuie respectate fie de către vizitatori, fie de către tur-operatorii care organizează activităţi pentru vizitatori. Există trei variante principale pentru reglementarea activităţilor vizitatorilor: reglementare directă, măsuri directoare şi măsuri indirecte (Eagles, 2002).

Reglementările directe asupra comportamentului vizitatorilor se bazează pe aplicarea legii. Pentru aceasta este necesar să existe puterea legală de a implementa reglementările şi de a aplica amenzile adecvate. Dacă aplicarea legii este slabă sau inexistentă, managementul ariei protejate nu va avea credibilitatea necesară şi va fi perceput ca o administraţie fără putere. Se recomandă să existe mai bine o serie de reglementări mai puţin restrictive dar aplicabile, decât unele foarte restrictive dar care să nu fie aplicate. Reglementările directe trebuie adoptate ca document separat (regulile de vizitare a ariei protejate), dar trebuie de asemenea să fie prezentate clar în planul de management al ariei protejate dacă regulile de vizitare nu fac parte din planul de management.

Măsurile directoare se bazează mai puţin pe aplicarea măsurilor legale şi mai mult pe îndrumarea vizitatorilor şi tur-operatorilor în direcţiile dorite. Reţeaua de trasee reprezintă de multe ori o măsură directoare dacă este bine gestionată şi comunicată utilizatorilor: scheme grafice diferite care indică grade de dificultate diferite, indicatoare care îi pot îndruma pe vizitatori către obiectivele dorite, ocolind zonele mai sensibile de conservare. Un alt exemplu de măsuri directoare constă într-un set de măsuri voluntare elaborate/agreate împreună cu tur-operatorii în scopul utilizării unei anumite zone sau a întregii arii protejate într-un mod responsabil. Aplicând aceste măsuri voluntare, operatorii pot obţine un certificat (o etichetă verde) care îi va asigura pe clienţii lor că operatorii respectă şi contribuie la politica de conservare a naturii din aria protejată.

Măsurile indirecte includ toate tehnicile de conştientizare a vizitatorilor care însă lasă la latitudinea acestora decizia privind modul în care vor acţiona. Tehnicile utilizate ca măsuri indirecte se bazează pe informare, interpretare şi succesul ofertei de experienţe de învăţare care să determine comportamentul dorit al vizitatorilor. Măsurile indirecte depind de tur-operatori, de nivelul general de educaţie şi de alte caracteristici ale vizitatorilor, precum şi de selectarea canalelor de comunicare corespunzătoare pentru anumite mesaje.

Conform zonării pentru recreere, pentru fiecare zonă trebuie adoptată o combinaţie de reglementări directe, măsuri directoare şi măsuri indirecte. Pentru utilizarea în teren, reglementările şi măsurile sunt transpuse într-un set de reguli de vizitare (un cod de conduită) care poate fi:

- A. aplicat prin lege (reglementare directă);
- B. adoptat voluntar printr-o schemă de certificare (măsură directoare);
- C. comunicat printr-un program de interpretare (măsură indirectă).

În Anexa 1 sunt prezentate trei exemple de coduri de conduită.

Pasul 13:

Luând în considerare intervențiile manageriale generale și principalul obiectiv recreațional al fiecărei zone, alegeți tipul potrivit de reglementări și/ sau de măsuri care trebuie implementate în fiecare zonă și elaborați codul de conduită specific pentru fiecare zonă. Încorporați acțiunile specifice pentru implementarea acestor reglementări în planul de acțiune pentru managementul vizitatorilor.

foto: © Propark

3.6. Infrastructură, facilități pentru vizitatori și servicii

În acest capitol sunt descrise tipurile de elemente de infrastructură, facilități și servicii pentru vizitatori care pot fi luate în considerare pentru managementul vizitatorilor.

3.6.1. Rețeaua de trasee [1]

Se întâmplă destul de des ca sistemul de poteci și trasee existente înainte ca zona să devină o arie protejată să fie preluat de administrația ariei protejate și astfel să nu se creeaze un concept nou pentru rețeaua de trasee în aria protejată nou înființată. De aceea, evaluarea traseelor existente și planificarea unora noi trebuie să țină cont de întreaga rețea de trasee din zonă. La evaluarea acestora, fiecare traseu trebuie să fie analizat în funcție de următoarele aspecte:

- frecvența, numărul și tipul de utilizatori;
- valoarea estetică (varietatea) peisajului;
- importanța traseului legată de accesul la un anumit loc (de ex. o cabană, un traseu de cățărare, un sat, etc.);
- starea actuală a traseului (suprafața, lățimea, coridorul de vegetație, eroziunea);
- designul și conținutul informației și interpretării;
- impactul negativ asupra habitatului natural și a obiectivelor de conservare;
- acceptarea de către comunitatea locală;
- evaluarea cadrului legal (proprietatea asupra terenului, reglementări la nivel regional și național).

[1] *Adaptat după E.T.E, Trail planning guide (Ghid pentru planificarea traseelor), 2006*

După evaluarea fiecărui traseu, poate fi elaborat raportul privind rețeaua de trasee care va identifica o serie de acțiuni ce trebuie întreprinse pentru a gestiona traseele, cum ar fi: lucrări de întreținere, actualizarea informației şi a sistemului de interpretare de pe trasee sau în legătură cu acestea, deschiderea unor trasee noi, sau chiar închiderea temporară sau definitivă a accesului la unele trasee care traversează zone senzitive.

Pentru planificarea întregii rețele de trasee este recomandat să se adopte următorele practici:

- folosiți unele zone cu habitate ale unor specii atrăgătoare care sunt uşor accesibile şi pot servi ca modele de observare, astfel încât alte habitate să poată fi lăsate netulburate;
- când evaluați şi planificați traseele luați în considerare planificarea unor parcări, grupuri sanitare, locuri de odihnă de-a lungul traseelor, a unor locuri de campare permise;
- traseele, ca şi orice alte elemente de infrastructură cum ar fi parcări, locuri de odihnă şi grupuri sanitare nu trebuie să fie amplasate prea aproape de habitatele sensibile;
- densitatea traseelor într-o arie protejată trebuie să fie de asemenea luată în considerare. Trebuie lăsat loc suficient între trasee pentru a permite existența unor habitate netulburate. Distanța dintre trasee ar trebui să fie de cel puțin 1 – 1,5 km, în funcție de caracteristicile teritoriului;
- pentru planificare, întreținere şi construirea de trasee noi se recomandă consultarea şi cooperarea cu factorii locali şi regionali, cum ar fi: autoritățile locale sau reprezentații acestora (de ex. echipele de salvamont), ONG-urile interesate la nivel local sau regional;
- numărul şi accesibilitatea traseelor tematice, a potecilor de drumeții etc. ar trebui să fie definite pentru întreaga rețea de trasee ținând cont de numărul de vizitatori şi de diferite grupuri de utilizatori (de ex. ar trebui să fie disponibile şi trasee mai uşoare dacă unul din grupurile de utilizatori îl reprezintă familiile);
- realizarea de legături cu alte trasee de drumeție ce vin şi pleacă dinspre şi înspre alte zone.

În cele ce urmează sunt enumerate unele recomandări specifice pentru proiectarea şi construcția de trasee:

- alegeți forma potrivită pentru traseu în funcție de nevoile vizitatorilor, de relief şi caracteristicile naturale existente de-a lungul traseului (de ex. liniar, în formă de buclă, de satelit etc.);
- căutați puncte de belvedere potrivite şi proiectați-le în conformitate cu tipul de utilizatori şi forma de relief;
- evitați locurile problematice, cum ar fi:
  - › locuri cu eroziune: dacă nu se pot evita, luați măsuri de reducere a riscurilor pentru vizitatori sau de asigurare a calității traseului pe termen lung (de ex. drenarea apelor pluviale în afara traseului);
  - › cursuri de apă, lacuri, mlaştini: dacă este absolut necesar să fie traversate cursuri de apă sau zone mlăştinoase, trebuie montate podețe şi platforme din lemn deasupra nivelului apei, ținând cont şi de potențiale inundații;
  - › pante abrupte: ar trebui evitate porțiunile de urcuş sau coborâş abrupt. Dacă pantele abrupte nu pot fi evitate, se vor folosi serpentine sau scări.
- selectați punctele de pornire şi de sosire potrivite, cu suprafețe plane, cu loc suficient de întâlnire unde să se poată aştepta să se adune întregul grup; căutați un loc sigur în ceea ce

- priveşte traficul şi alte activităţi şi care să ofere o ambianţă plăcută ca peisaj, vegetaţie şi linişte;
- luaţi în considerare lungimea şi lăţimea potrivită a traseului: în general traseele trebuie să aibă cel puţin 0,5 până la 1,5 m lăţime. Pentru plimbările de plăcere şi în locurile cu porţiuni abrupte sunt necesare lăţimi de 1,5 – 2,5 m;
- alegeţi un echilibru potrivit al pantelor, evitând porţiunile foarte abrupte. Astfel se vor evita coborâşurile şi urcuşurile abrupte şi riscul de eroziune cauzate de şiroirea de apă;
  - › imitele preferabile ale pantelor: între 0 - 5%;
  - › panta susţinută maximă: 12%;
  - › panta maximă pe distanţe scurte: 20% pe o lungime de max. 30 m;
- curăţaţi doar atâta vegetaţie cât este necesar pentru a permite deplasarea pe potecă, în funcţie de tipul de utilizatori. Lăţimea potecii variază în funcţie de tipul şi frecvenţa utilizării. Lăţimea zonei de curăţare a vegetaţiei în general este de aproximativ 1 m de-a lungul potecii. În ariile protejate unde arborii căzuţi rămân la sol trebuie tăiat parţial sau integral doar fragmentul de trunchi care se află pe potecă, permiţându-le vizitatorilor, pe cât posibil, să simtă că se află într-o zonă naturală (negospodărită). Vegetaţia se îndepărtează până la o înălţime de cel puţin 2 m pentru mersul pe jos şi 2,5 – 3,5 m pentru traseele de bicicletă;
- folosiţi materiale naturale dacă este posibil, atât pentru suprafeţe cât şi pentru infrastructură (de ex. poduri, scări, bariere etc.);
- folosiţi mici bariere naturale sau semne pentru a preveni apariţia scurtăturilor la intersecţii de poteci sau pe potecile ce şerpuiesc;
- asiguraţi infrastructura corespunzătoare (izvoare cu apă potabilă, instalaţii sanitare, bănci, măsuri de siguranţă), având grijă totuşi să nu se afecteze sentimentul de zonă naturală (de ex. în Zonele R 1 din Tabelul 2);
- evitaţi amplasarea de coşuri de gunoi de-a lungul traseelor, încurajaţi un comportament de tip „nu lăsaţi nicio urmă";
- evitaţi tulburarea şi impactul negativ asupra mediului în timp ce lucraţi la traseu.

În general, cu cât traseele sunt mai atractive şi mai bine gestionate, cu atât vor reuşi mai bine să îi facă pe vizitatori să rămână pe traseu şi să nu se îndrepte spre zonele mai sensibile, îndeplinind astfel unul din obiectivele managementului vizitatorilor.

Pasul 14:

Efectuaţi o evaluare a reţelei de trasee şi identificaţi acţiunile necesare pentru gestionarea traseelor. Verificaţi dacă acţiunile pentru fiecare traseu corespund cu obiectivele manageriale generale ale zonei în care se află traseul. Integraţi acţiunile specifice pentru fiecare traseu în planul de acţiune pentru managementul vizitatorilor.

3.6.2. Traseele tematice[2]

Traseul tematic reprezintă un instrument de comunicare care poate fi folosit de administraţia ariei protejate în special pentru locurile cele mai atractive, unde pot fi îndrumaţi un număr mai mare de vizitatori. Traseul tematic este o potecă anumită care asigură interpretarea informaţiilor şi oferă posibilitatea unei experienţe de învăţare în aer liber. În general, un traseu tematic oferă oportunitatea unei excursii ghidate fără a fi neapărat necesară prezenţa fizică a unui ghid (ranger).

[2] *Adaptat după Carter, 2001 şi Asociaţia de Ecoturism din România, 2009*

foto: © AER

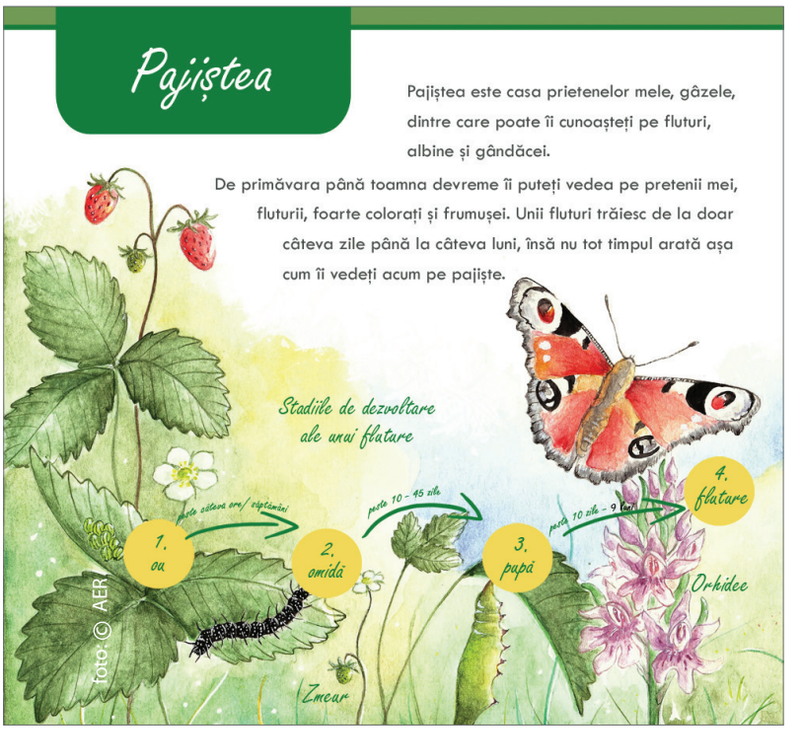

foto: © AER

foto: © AER

- **comunicare descriptivă** (de ex. text, grafică, tabele, diagrame şi imagini);
- **comunicare interactivă** (stimulează un mod activ de învățare şi îi ajută pe vizitatori să descopere singuri anumite lucruri);
- **comunicare senzorială** (încorporează simțurile vizitatorilor: vedere, auz, miros, gust şi pipăit).

Traseele tematice au o serie de trăsături bine puse la punct: ele folosesc în mod normal una sau o combinație de infrastructuri de interpretare cum ar fi panouri informative, stâlpi numerotați cu informații în broşuri asociate cu traseul, puncte de informare interactivă sau puncte de informare senzorială. Traseele tematice pot oferi informații cu privire la o mare varietate de subiecte (natură, istoria civilizației, folclor, etc.).

Recomandăm ca subiectele de interpretare să respecte câteva reguli:

- să selecteze şi să se focalizeze asupra anumitor aspecte ale sitului – transformarea acestora în trăsături principale;
- să fie de interes pentru o multitudine de persoane (dacă nu este în plan să se adreseze unei audiențe speciale);
- să se adreseze atât adulților cât şi copiilor;
- să poată fi înțelese şi în lipsa unor cunoştințe preliminare;
- să se adreseze vizitatorului în mod personal;
- să aibă un nume semnificativ.

Un traseu tematic merită o atenție deosebită în ceea ce priveşte planificarea, deoarece este mult mai mult decât un simplu traseu. Paşii principali în proiectarea unui traseu tematic sunt următorii:

› găsiți o locație bună – uşor accesibilă, aflată în apropierea unui loc unde oamenii pot ajunge uşor, inclusiv grupurile de elevi în excursii organizate;
› planificați configurația conform temei generale a traseului şi obiectivului său;
› elaborați un plan detaliat de interpretare: identificați toate punctele de interpretare de-a lungul traseului, subiectul principal al fiecărei opriri, tipul de activități adecvat pentru creşterea calității suprafeței, configurației şi coridorului de vegetație;
› alegeți tipul de infrastructură, materiale şi calculați costurile;
› elaborați conținutul panourilor informative, designul acestora şi metodele suplimentare interactive sau chiar senzoriale ce vor fi utilizate,
› începeți etapa de construcție pregătind designul, infrastructura şi, când sunt gata, instalați-le în teren.

Totuşi, în unele situații speciale un traseu tematic poate face doar obiectul tehnicilor de interpretare personală, fără instalarea niciunui element de infrastructură în teren. Rangerul sau orice alt angajat al ariei protejate instruit corespunzător poate conduce grupuri şi poate folosi materialele de interpretare existente care vor fi aduse şi transportate de către ranger. Materialele de interpretare vor consta într-un set de „recuzite" prin care să se exemplifice diferite caracteristici naturale, cum ar fi hărți, desene, jucării, mostre/bucăți de materiale naturale, etc.

Deoarece un traseu tematic reprezintă *„cartea de vizită"* a unei arii protejate, trebuie acordată o mare atenție gestionării şi întreținerii acestuia.

De aceea trebuie luate măsuri de întreținere de rutină, cum ar fi:

- îndepărtarea gunoiului;
- controlarea buruienilor şi a prafului;
- curățarea de arbori şi de tufişuri;
- reparații minore ale indicatoarelor şi construcțiilor;
- iar unele măsuri de întreținere pentru remediere necesită o planificare suplimentară:
- întreținerea sistemelor de scurgere;
- curățarea semnificativă a arborilor;
- repararea / înlocuirea construcțiilor şi a semnelor indicatoare;
- refacerea suprafeței traseului.

Întregul proces de creare a conceptului până la instalarea infrastructurii traseului tematic reprezintă o activitate de echipă şi trebuie efectuat ca un exercițiu de lucru în grup.

Pasul 15:

Planificați traseele tematice necesare, stabiliți locul şi configurația lor şi selectați principalele teme ce vor fi interpretate conform obiectivelor manageriale generale ale zonei în care se află traseul. Integrați acțiunile specifice legate de fiecare traseu tematic în planul de acțiune pentru managementul vizitatorilor.

3.7. Structurile de servicii

3.7.1. Parcări

Spațiile de parcare – după evaluarea întregii arii protejate din punctul de vedere al vizitatorilor, putem determina care sunt intrările ce vor fi cel mai probabil utilizate pentru transportul auto şi care sunt locurile ce vor fi probabil folosite cel mai mult ca zone de parcare. Dacă neglijăm planificarea şi construirea de locuri de parcare pot apărea probleme ce ar putea genera situații neplăcute, cum ar fi poluarea, blocarea accesului pentru localnici sau pentru activități de întreținere şi blocaje de trafic care îi vor face pe vizitatori să piardă din timpul prețios de recreere, sau chiar să evite vizitarea unei zone.

La planificarea, proiectarea şi construirea zonelor de parcare trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

A. Locul trebuie să fie potrivit pentru accesul la obiectivele de vizitare (de ex. capetele traseelor, centrele de vizitare).

Este de aşteptat ca centrele de vizitare şi într-o anumită măsură şi potecile tematice să fie frecventate şi de persoane cu nevoi speciale, de aceea trebuie avut în vedere proiectarea adecvată şi pentru această categorie; se va efectua o evaluare rapidă a riscului la alegerea unui loc pentru zonele de parcare cu privire la:

- gradul de siguranță pentru vehicule – din punctul de vedere al pericolelor naturale sau al acțiunilor umane – evitați locurile unde există un risc mai mare de prăbuşire a unor stânci sau arbori şi asigurați-vă de sprijinul autorităților locale prin acțiuni prompte în cazul probabilității furtului de maşini;
- gradul de siguranță pentru accesul pe jos către obiectul de vizitat după parcarea maşinii – evitați locurile care îi obligă pe vizitatori să meargă de-a lungul drumurilor publice sau să le traverseze, acesta reprezintă un risc mai mare de accidente, cu atât mai mult cu cât copiii fac parte de multe ori din grupurile de vizitatori.

B. Proprietatea asupra terenului ar putea fi una din problemele majore în alegerea unui loc bun pentru parcare. Înainte de a trece la planificarea mai detaliată trebuie verificată proprietatea asupra terenului. De aceea este necesară cooperarea cu administrația locală pentru identificarea potențialelor locuri de parcare. Zona de parcare poate reprezenta şi o oportunitate pentru întreprinzătorii locali de a obține venituri.

C. Dimensiunea este importantă, dimensionarea unei zone de parcare trebuie făcută în funcție de doi factori principali: estimarea numărului de maşini şi autobuze într-o zi aglomerată şi durata parcării corelată cu frecvența anticipată a utilizatorilor parcării – pentru parcarea unui centru de vizitare luați în considerare o medie de două autobuze şi mai multe autoturisme care sosesc în acelaşi timp şi proiectați o parcare în care acestea să poată face manevre şi să poată întoarce.

D. Reducerea impactului se poate obține prin alegerea unei suprafețe naturale pentru zona de parcare, cum ar fi pietrişul şi prin integrarea parcării în peisaj cu ajutorul unor perdele de vegetație formate exclusiv din specii autohtone.

La proiectarea locurilor de parcare administrația trebuie să ia în considerare faptul că experiența de vizitare a oaspeților începe în acel loc. De aceea sunt necesare eforturi suplimentare pentru construirea şi gestionarea corespunzătoare a parcării şi pentru asigurarea unor servicii suplimentare în zona de

parcare, cum ar fi informare şi interpretare, accesul la toalete, apă potabilă (unde acest lucru este posibil).

Pasul 16:

Planificați cerințele pentru zonele de parcare, locul lor, dimensiunea şi tehnicile de proiectare. Integrați acțiunile specifice pentru zonele de parcare în planul de acțiune pentru managementul vizitatorilor.

3.7.2. Izvoare cu apă potabilă şi grupuri sanitare

Izvoarele cu apă potabilă este recomandat să fie marcate pe trasee întreținute, în măsura în care este posibil, şi amplasate semne la intrarea în trasee şi de-a lungul acestora cu privire la prezența apei potabile.

Grupurile sanitare este recomandat să fie prezente în toate locurile de parcare, zonele de campare şi zonele de acces pe trasee. Aceste grupuri sanitare trebui amplasate în aşa fel încât să fie minimizate costurile şi timpul de întreținere şi să folosească tehnici prietenoase pentru mediu. Instalațiile sanitare vor fi amplasate şi proiectate conform categoriilor de utilizatori anticipate şi a numărului estimat al acestora (de ex. grupurile sanitare vor fi proiectate astfel încât să fie accesibile şi persoanelor cu nevoi speciale). Trebuie luate măsuri speciale pentru a evita orice poluare a zonelor din jur sau a apei subterane şi a solului.

Pasul 17:

Planificați cerințele pentru grupurile sanitare şi opțiunile pentru sursele de apă potabilă. Elaborați soluția de construcție pentru grupurile sanitare astfel încât să nu fie poluat mediul natural. Integrați acțiunile specifice de construire şi gestionare a grupurilor sanitare şi a surselor de apă potabilă în planul de acțiune pentru managementul vizitatorilor.

3.8. Centrele de vizitare

Centrele de vizitare pot oferi o experienţă de învăţare privind aria protejată şi pot veni şi ele în sprijinul dezvoltării turistice şi educaţiei în regiune. Există trei paşi principali în planificarea unui centru de vizitare:

A. Alegerea amplasamentului

Trebuie efectuate analize speciale privind posibilele amplasamente, ţinând cont de faptul că centrul de vizitare trebuie să fie accesibil cu mijloace auto, cu bicicleta, pe jos şi/sau cu transportul public. Analizele trebui să includă evaluarea fluxului de turişti: amplasarea centrului pe un drum de acces existent folosit de vizitatori sau devierea fluxului către locul planificat de noi. Pentru a lua decizia finală trebuie evaluate diferite opţiuni privind amplasamentul în funcţie de avantajele şi dezavantajele acestora. Implicarea partenerilor locali (de ex. autorităţile) este esenţială pentru a avea o imagine clară despre proprietatea terenurilor şi eventualele clădiri disponibile care ar putea fi adaptate pentru a îndeplini funcţiile unui centru de vizitare. Adaptarea unei clădiri existente ar putea aduce economii importante de resurse dacă amplasarea clădirii este potrivită, costurile de renovare sunt acceptabile iar dreptul de utilizare este asigurat pe termen lung.

B. Definirea funcţiilor

Trebuie să definim de la bun început ce funcţii dorim să îndeplinească centrul de vizitare. Există o mare varietate de funcţii posibile, cum ar fi:

- asigură interpretarea pe tot parcursul anului, indiferent de vreme;
- asigură un instrument pentru conservare naturii prin crearea unui punct de atracţie tip *honeypot*, care atrage un mare număr mare de turişti într-o anumită zonă şi reduce presiunea de vizitare asupra altor zone;
- oferă programe educaţionale pentru populaţia locală şi pentru oaspeţi;
- stimulează simţul de proprietate al comunităţilor locale pentru centrul lor de vizitare şi pentru aria protejată;
- stimulează dezvoltarea sustenabilă a turismului în regiune;
- oferă oportunităţi de locuri de muncă pentru populaţia locală fie direct (de ex. angajarea de persoane de pe plan local pentru administrarea centrului), fie indirect (de ex. oferirea de informaţii privind ghizii locali şi posibilităţile de cazare în zonă);
- generează venituri pentru aria protejată;
- stimulează generarea de venituri pentru comunitatea locală (de ex. spaţiu de închiriere pentru o companie locală care să ofere ceai, cafea şi alimente produse local).

C. Definirea temelor de interpretare

Un centru nu poate spune totul despre aria protejată, de aceea este important să fie planificată selectarea temelor principale pentru a transmite vizitatorilor un mesaj coerent până la sfârşitul vizitei lor la centru.

Ca orice mijloc de interpretare centrul de vizitare trebuie să creeze şi să spună o „poveste" despre aria protejată sau foarte relevantă pentru aceasta. Astfel, temele trebuie să fie legate una de alta într-o succesiune logică şi naturală.

D. Proiectarea master planului pentru centru

După stabilirea unui amplasament şi definirea funcţiilor şi a temelor de interpretare principale este nevoie să proiectăm un prim master plan al centrului. Acesta va include următoarele aspecte:

- estimarea duratei de vizitare medii dorite, pentru a putea crea un spaţiu interior suficient de mare pentru fluxul de turişti;
- adaptarea temelor principale, anticipând tehnicile de interpretare ce vor fi utilizate;
- orientarea clădirii ţinând cont de expunerea la soare, astfel încât vizitatorii să se bucure de natura înconjurătoare şi să poată ajunge uşor acolo;
- asigurarea de spaţiu pentru toate funcţiile identificate, atât la interior cât şi la exterior;
- estimarea dimensiunii clădirii şi evaluarea costurilor de întreţinere;
- includerea unei scurte evaluări a metodelor „verzi" de construcţie care ar putea fi utilizate;
- realizarea unui *plan de afaceri* pentru centru, punând în balanţă costurile de întreţinere şi costurile de personal cu eventualele venituri şi cu celelalte beneficii ne-finaciare.

Planificarea unui centru de vizitare este o activitate de echipă, de aceea trebuie să se implice persoanele interesate din cadrul echipei de administrare. Se recomandă implicarea încă din această etapă a unui specialist în interpretare şi centre de vizitare care să faciliteze şi să sprijine procesul de planificare. Un centru de vizitare bine planificat va economisi resurse importante în etapa de funcţionare.

La planificarea unui centru de vizitare trebuie să nu uităm să răspundem la întrebările cruciale: *„Chiar avem nevoie de un centru de vizitare şi avem capacitatea de a-l gestiona?".* Un centru de vizitare necesită resurse importante (financiare şi umane) nu doar pentru a fi construit ci şi pentru a funcţiona. Costurile de funcţionare pot fi mari şi trebuie să facă obiectul unui plan de afaceri pentru a putea fi suportate. Centrul necesită activităţi permanente de întreţinere şi investiţii continue pentru marketing, management şi re-proiectare pentru a putea rămâne atractiv. De aceea, trebuie să ne gândim bine bine înainte de a lua decizia de a construi un centru de vizitare!

Pasul 18:

Planificaţi cerinţele pentru centrul de vizitare şi identificaţi posibilele amplasamente pentru viitorul centrului. Includeţi acţiunile referitoare la centru în planul de acţiune pentru managementul vizitatorilor.

3.9. Managementul riscului şi siguranţa vizitatorilor

Managementul riscului este de multe ori neglijat, dar devine critic atunci când apare o problemă şi trebuie să reacţionăm.

În cadrul managementului vizitatorilor riscurile pot fi legate de accidente, evenimente şi dezastre naturale, sau alte evenimente cu o cauză incertă sau care nu poate fi anticipată.

Managementul riscului presupune identificarea, evaluarea şi prioritizarea riscurilor potenţiale înainte de apariţia evenimentelor neprevăzute. Trebuie să fie urmat de evaluarea economică coordonată a resurselor pentru a minimiza, a monitoriza şi a controla probabilitatea şi/sau impactul unor evenimente nefericite sau pentru a maximiza eficacitatea intervenţiei[3].

Administraţiile ariilor protejate au „obligaţia de diligenţă" faţă de vizitatori. Această obligaţie poate fi dictată de contracte, de reglementări sau prin efectul legii. Ca *administratori*, ei pot fi răspunzători pentru vătămările suferite de utilizatorii ariilor protejate dacă nu iau măsurile de protecţie rezonabile pentru siguranţa acestora. Chiar dacă obligaţia de diligenţă faţă de vizitatori nu este prevăzută în mod explicit în legislaţie, este totuşi responsabilitatea administraţiilor ariilor protejate să asigure ca vizitatorii să nu fie expuşi la situaţii în care există un risc real de vătămare.

Dacă din diferite motive nu este posibil managementul riscului, administraţiile ariilor protejate trebui să asigure cel puţin ca vizitatorii sunt avertizaţi corespunzător cu privire la riscurile potenţiale asociate cu o anumită situaţie sau loc (Buckley, 2001).

[3] *Adapted from Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Risk_management*

Strategiile de gestionare a riscului includ în general diferite metode, cum ar fi:

A. Transferul riscurilor către o altă parte

Exemplu: (a) când se organizează acțiuni comune în aria protejată cu o altă entitate, răspunderea pentru riscuri poate fi transferată de la administrație către cealaltă parte prin contractele încheiate; (b) în cazul traseelor în zone montane unde există echipe de salvamont responsabile pentru întreținerea traseelor şi acțiunile de salvare a persoanelor vătămate, administratorul ariei protejate poate transfera riscurile parțial sau total către echipa de salvare.

B. Evitarea riscului

Exemplu: gestionarea traseelor în așa fel încât să crească gradul de siguranță. Acest lucru se poate realiza cu ajutorul măsurilor de siguranță necesare (bariere, balustrade, suprafață stabilă etc.) şi prin selectarea cu grijă a rutei traseului sau prin oferirea de informații clare despre riscuri și cum se pot evita.

C. Reducerea efectului negativ sau a probabilității riscului

Exemplu: (a) instalarea unor garduri împotriva zăpezii pentru a preveni acumularea de zăpadă şi formarea de avalanşe poate reduce probabilitatea apariției avalanşelor într-o anumită zonă; (b) pentru reducerea riscului de avalanşe pe un anumit traseu, administratorul ariei protejate poate solicita producerea în mod artificial a unei avalanşe.

D. Chiar acceptarea unora sau a tuturor consecințelor potențiale sau efective ale unui anumit risc

Exemplu:

(a) într-o zonă destinată experiențelor legate de natură pură și sălbatică, experiența unui vizitator poate fi influențată negativ dacă zona este înțesată cu infrastructură, de aceea într-o astfel de zonă trebuie să existe mai puține elemente de siguranță şi trebuie să ne bazăm într-o anumită măsură pe rațiunea şi acceptarea utilizatorului şi trebuie acceptat riscul de accidente;

(b) acceptarea unui anumit nivel de risc pentru a putea păstra caracterul nealterat al mediului natural chiar şi pe traseele destinate utilizatorilor cu mai puțină experiență (de ex. pe traseele tematice), evitarea amplasării unui număr prea mare de elemente de siguranță pe aceste trasee.

Se recomandă ca administrația ariei protejate să elaboreze o politică în formă scrisă care să includă evaluarea şi managementul riscurilor. Echipa de planificare va analiza cu grijă cât de grave ar putea fi pericolele şi să determine gradul necesar de măsuri de siguranță. Totuşi măsurile adoptate trebui să fie adaptate la capacitatea vizitatorului şi la zonarea pentru recreere.

Câteva măsuri practice posibile sunt menționate mai jos:

- informarea vizitatorilor în legătură cu riscurile şi pericolele existente şi cu măsurile de precauție pe care trebuie să le ia în timpul vizitării ariei protejate. Acest lucru poate fi făcut fie înainte de vizită (de ex. pe pagina de internet a ariei protejate), fie la începutul programului lor de vizitare a ariei protejate;

- încheierea unei asigurări corespunzătoare de răspundere civilă şi solicitarea concesionarilor să încheie la rândul lor astfel de asigurări;
- verificarea periodică a instalaţiilor şi asigurarea unui standard ridicat de întreţinere;
- asigurarea disponibilităţii şi utilizării echipamentelor de siguranţă adecvate pentru activităţile desfăşurate;
- instruirea angajaţilor cu privire la măsurile de bază de prim ajutor;
- încheierea unui acord oficial cu echipajele de salvare existente şi menţinerea unei bune relaţii de cooperare cu acestea (dincolo de acordul oficial);
- contribuţia la menţinerea unor puncte de prim ajutor pe teritoriul ariei protejate dacă acestea sunt gestionate de alte entităţi.

Pasul 19:

Identificarea riscurilor majore legate de vizitarea ariei şi elaborarea măsurilor de siguranţă pentru fiecare zonă în funcţie de categoriile principale de utilizatori şi de principalele caracteristici ale zonei. Integrarea acţiunilor legate de măsurile de siguranţă specifice fiecărei zone de recreere în planul de acţiune pentru managementul vizitatorilor.

3.10. Probleme legate de managementul vizitatorilor: impact şi soluţii

În cele ce urmează sunt prezentate câteva probleme uzuale legate de managementul vizitatorilor şi sunt propuse posibile soluţii:

A. Deteriorarea traseelor: lărgirea potecilor, formarea de şanţuri, apariţia unor scurtături.

Traseele sunt permanent supuse unei presiuni, fie din partea utilizatorilor (de ex. formarea de scurtături care ulterior duc la eroziune) şi/sau din partea pericolelor legate de factorii meteo (de ex. şiroirea apei de la furtuni generează eroziune şi apariţia unor şanţuri adânci).

Soluţii: proiectarea iniţială adecvată a traseului, inclusiv planificarea unei configuraţii adecvate, cu pante normale, drenarea apei pluviale şi întreţinerea pantei corecte a potecii, monitorizarea corespunzătoare şi întreţinerea periodică. În unele cazuri poate fi necesară închiderea temporară a traseului.

B. Vandalism: deteriorarea indicatoarelor, a panourilor informative şi de interpretare, zgârierea sau chiar îndepărtarea unor bucăţi din structura panourilor din lemn, a băncilor, etc.

Soluţii: luarea în considerare încă de la început a riscului de vandalism şi producerea structurilor în mai multe exemplare; în cazul în care structurile sunt vandalizate, ele trebuie să fie îndepărtate imediat; monitorizarea în teren de către rangeri; programe educaţionale. Un loc curat şi bine întreţinut are şanse mai mari să fie mai puţin vandalizat.

C. Incendiu: incendiile pot avea două cauze: riscuri naturale (de ex. lovituri de fulger în pădure) sau umane (propagarea de la un foc deschis care a fost abandonat sau aprins într-un loc nesigur).

Soluții: în caz de incendiu pot interveni echipajele de pompieri şi rangerii, pe baza politicii de management al riscului şi a unui protocol pre-stabilit. Un incendiu provocat de om poate fi evitat prin interzicerea focurilor în alte locuri decât cele special amenajate şi în zonele cu risc ridicat de incendiu. Un rol important în prevenirea incendiilor îl are asigurarea unor programe eficiente de conştientizare şi educare pentru localnici şi vizitatori.

D. Gunoiul:

Gunoiul de la vizitatori şi cel eliminat necorespunzător de cabane şi alte facilități turistice poate atrage animalele sălbatice ducând la modificări în comportamentul acestora, lucru care nu poate fi acceptat într-o arie protejată şi poate chiar ridica probleme de siguranță pentru vizitatori în cazul prezenței animalelor sălbatice în zonă. Gunoiul reprezintă o poluare vizuală, reducând dramatic valoarea estetică generală a zonei.

Soluție: în general se recomandă introducerea unei politici bazate pe principiile „ia-ți gunoiul cu tine" sau „nu lăsa nimic în urmă" cu privire la gunoiul lăsat de vizitatori, fără să fie asigurat nici un sistem de colectare în aria protejată, cu excepția locurilor cu vizitare intensivă (de ex. parcările), unde colectarea gunoiului poate fi integrată în sistemul local de management al deşeurilor sau poate fi organizată cu uşurință de către administrația ariei protejate.

Îndepărtarea deşeurilor din alte locuri vizitate, dacă este necesar, ar trebui asigurată periodic de angajați sau voluntari. Este mai uşor de asigurat educația şi îmbunătățirea comportamentului vizitatorilor într-un mediu curat, decât într-unul plin de gunoaie.

E. Tulburarea animalelor sălbatice:

În general tulburarea animalelor sălbatice este greu de observat de către nespecialişti. Totuşi există unele activități care deranjează în mod evident fauna sălbatică şi păsările: hrănirea animalelor; zgomotul şi, în unele cazuri, şi mirosul sau păşirea în anumite locuri.

Soluții: implementarea unei politici care să nu permită hrănirea animalelor sălbatice şi a păsărilor; restricții privind zgomotul şi anumite activități; restricții în abordarea zonelor senzitive, cum ar fi lacurile şi mlaştinile; semne de avertizare privind riscul de călcare, pe jos sau cu maşina, peste animale sălbatice mici, cum ar fi tritoni sau broaşte.

Pasul 20:

Elaborarea regulilor de vizitare şi a măsurilor de siguranță ținând cont de problemele menționate mai sus şi asocierea acestora cu soluții posibile pentru minimizarea efectului lor. Includerea lor în planul de acțiune pentru managementul vizitatorilor.

foto: © AER

3.11. Activități de recreere adecvate

O arie protejată trebuie să încurajeze acele activități de recreere care au la bază două principii: să aibă un impact scăzut asupra mediului şi să nu consume resursele ariei protejate.

Având în vedere aceste două principii, categoria mai largă de activități de recreere nemotorizate (de ex. plimbări, mersul pe bicicletă, mersul cu barca cu vâsle, călăria, etc.) sunt potrivite pentru obiectivele generale de recreere ale ariei protejate. Totuşi uneori poate fi necesar să se găsească soluții de acceptare a unor activități motorizate cu impact redus în unele zone din cadrul ariei protejate, fie pentru a permite accesul localnicilor în satele lor, fie pentru alte categorii de activități (de ex. exploatare forestieră), sau pentru accesul vizitatorilor mai aproape de obiectivele de recreere. Solicitările sau utilizarea directă a ariei protejate de către vizitatori care desfăşoară o activitate de recreere motorizată pot reprezenta o problemă, fie în mod excepțional (de ex. un concurs off-road care foloseşte o parte din teritoriul ariei protejate), fie permanent (de ex. traseele folosite de vizitatori pentru a merge cu sănii motorizate). Se recomandă ca accesul pentru activitățile de recreere motorizate să fie limitat în afara granițelor ariei protejate sau să fie delimitate anumite zone în cadrul ariei, cu trasee fixe. În mod cert nu se recomandă amestecarea activităților motorizate cu cele nemotorizate în aceeaşi zonă.

În concluzie, este important să fie definite activitățile permise, respectiv interzise în fiecare zonă de recreere din cadrul ariei protejate, în funcție de tipul de experiențe pe care îl oferă fiecare zonă.

Atunci când se planifică managementul vizitatorilor într-o arie protejată trebuie acordată o atenție deosebită promovării activităților de recreere ce nu consumă resurse. Există dezbateri privind vânătoarea în arii protejate şi dacă aceasta ar putea fi considerată o activitate de recreere acceptabilă. Acest ghid recomandă considerarea vânătorii ca activitate de management conform planului de management, care însă nu trebuie inclusă printre activitățile de recreere. Cu toate acestea, dacă vânătoarea este permisă, trebuie luate măsuri speciale pentru a evita impactul negativ al vânătorii asupra altor categorii de experiențe în natură şi activități cum ar fi plimbările, observarea păsărilor, urmărirea animalelor sălbatice, etc.

Pasul 21:

Elaborarea unei politici a ariei protejate privind activitățile de recreere pe baza listei de activități permise în fiecare zonă şi identificarea măsurilor necesare pentru aplicarea acestei politici în fiecare zonă.

3.12. Activități comerciale

În general administrația unei arii protejate nu poate recupera costurile operaționale generale printr-o activitate turistică, deseori nici măcar costurile legate direct de managementul vizitatorilor; totuşi unele costuri pot fi recuperate parțial prin intermediul unor activități comerciale derulate direct sau în parteneriat cu localnicii şi sectorul privat. Câteva opțiuni de activități comerciale sunt prezentate mai jos:

A. Utilizatorul plăteşte

Administrația ariei protejate trebuie să definească serviciile furnizate în mod gratuit şi serviciile pentru care va încasa bani de la utilizatori. Iată câteva opțiuni:

A.1. Taxă de intrare

- utilizatorul trebuie să plătească pentru accesul în aria protejată, în special pentru utilizarea infrastructurii de vizitare, pentru interpretare şi în general pentru ocazia de a trăi o experiență de calitate în aria protejată. Mai jos enumerăm câteva observații legate de introducerea unui sistem de taxe de intrare pentru aria protejată:
- plătind pentru intrare, utilizatorii pot acorda o valoare mai mare locului, devenind conştienți de faptul că se află într-un loc special;
- dreptul liber de a se plimba şi accesul liber în natură au o istorie îndelungată, în special în unele culturi din Europa; o taxă de intrare poate fi în conflict cu anumite legi scrise sau cutume, ce poate provoca ostilitate împotriva ariei protejate;
- implementarea, operarea şi monitorizarea sistemului de taxe de intrare poate necesita resurse mai mari (financiare şi umane) decât sumele colectate. Acest lucru se poate întâmpla mai ales la ariile protejate cu mai multe puncte de intrare.

A.2. Programe organizate direct de către administrație, inclusiv ghidaj, interpretare – programe educaționale şi, posibil, organizarea de activități în aer liber; va fi aplicată o taxă pe persoană sau pe grup. Un astfel de mecanism este acceptat în general de vizitatori atunci când costul este clar asociat unui anumit serviciu (Eagles, 2002). Totuşi produsul trebuie să fie bine gândit şi prețul său trebuie stabilit cu grijă pentru a nu-l pune pe o poziție de concurență neloială cu alte servicii locale similare. Administrațiile ariilor protejate care desfăşoară astfel de programe aplică taxe de obicei doar pentru a recupera costurile directe ale programelor, costurile indirecte fiind incluse în bugetul operațional al administrației. De aceea prețul final pentru serviciile oferite de către administrație poate fi mai mic decât prețul serviciilor similare oferite de companii locale, ceea ce ar putea genera conflicte cu localnicii.

Atunci când administrația ariei protejate derulează programe în mod direct, trebuie avute în vedere trei probleme majore:

- responsabilitate şi răspundere – administrația are responsabilitate deplină pentru programele organizate;
- autorizații – persoanele implicate în derularea programelor trebuie să aibă autorizații (dacă este cazul) pentru activitățile specifice respective, iar administrația, la rândul ei, trebuie să îndeplinească orice alte cerințe legale care ar putea fi necesare;
- aptitudini profesionale – întregul program trebuie să fie de bună calitate pentru a fi competitiv pe piață.

A.3. Valoare adăugată pentru programele organizate de tur-operatori: dacă angajații ariei protejate sunt implicați în realizarea unei anumite părți a unui program turistic, oferind ghidaj specializat, prezentări sau alt tip de activități de recreere în cadrul unei secțiuni din programul general. În acest caz va fi aplicată o taxă pe persoană sau pe grup.

Avantajul derulării unor astfel de programe este că administrația ariei protejate are mai puține responsabilități legale, administrative şi de marketing, astfel că trebuie să aloce mai puține resurse.

A.4. Oferirea unor servicii de recreere şi turistice suplimentare incluzând cazare, închiriere de biciclete, bărci şi alte echipamente. Când se planifică aceste gen de activități comerciale următoarele elemente trebuie analizate foarte atent:

- este nevoie de o investiție inițială destul de mare, fie pentru construirea unei clădiri pentru cazare, fie pentru achiziția de diferite echipamente; dacă această investiție provine dintr-o finanțare dintr-un proiect, este posibil să nu fie permisă utilizarea fondurilor în scopuri comerciale;
- gestionarea unei structuri de cazare direct de către angajații ariei protejate ar necesita o serie de aptitudini şi cunoştințe speciale, resurse umane, resurse financiare (asigurarea fluxului de trezorerie) pe care administrația ariei protejate ar trebui să le dobândească;
- astfel de activități comerciale trebuie considerate pur şi simplu afaceri, iar veniturile trebuie să acopere toate costurile directe şi indirecte şi să asigure competitivitatea pe piață, şi nu să reprezinte o presiune suplimentară asupra bugetului administrației;
- întreținerea poate necesita resurse considerabile (financiare şi umane) care trebuie să fie estimate cu grijă (de ex. costurile de reparație şi de înlocuire a bicicletelor); înainte de începerea activității se recomandă efectuarea unei analize cost/ beneficiu.

B. Vânzări

Administrația ariei protejate îşi poate vinde propriile produse cum ar fi: hărți, ghiduri tipărite, cărți poştale şi poate re-vinde produse cu un adaos comercial.

La planificarea unui program de vânzare de produse ar trebui avute în vedere câteva observații:

- pentru a putea vinde administrația trebuie mai întâi să producă toate aceste bunuri, care de obicei sunt finanțate din fonduri publice sau din diferite fonduri nerambursabile care s-ar putea să nu permită activități comerciale;
- calitatea produselor trebuie să fie cel puțin la fel de bună ca a produselor similare de pe piață;
- vânzarea sau re-vânzarea produselor reprezintă o activitate comercială cu personal de vânzări dedicat, cu un magazin (poate fi şi unul virtual), cu un plan de afaceri (cu un flux de trezorerie clar).

C. Închirierea unor spații

În special în centrul de vizitare sau în orice altă structură anumite spații din clădire pot fi închiriate unor întreprinzători pentru a vinde băuturi, produse artizanale, suveniruri etc. La planificarea unei astfel de afaceri se recomandă să aveți în vedere următoarele aspecte:

- căutați un partener local care poate derula o afacere cu produse locale pentru a sprijini comunitatea locală;
- ajutați la crearea unei mărci locale/ regionale care să fie folosită la marketingul produselor vândute în legătură cu aria protejată;
- încurajați-i pe localnici să producă obiecte artizanale şi suveniruri pentru magazin şi evitați vânzarea de produse internaționale;
- monitorizați calitatea produselor; un produs de proastă calitate, chiar dacă nu este vândut de administrație, va rămâne asociat cu aria protejată;
- pentru activitățile de catering trebuie respectate reglementările privind igiena.

D. Concesionarea unor servicii pentru vizitatori

Unele servicii pot face obiectul unei concesiuni. Administrația ariei protejate poate concesiona diferite activități comerciale dacă legislația națională şi planul de management al ariei protejate permit acest lucru. Pot fi concesionate:

- organizarea diverselor activități în aer liber;
- vânzarea de produse în magazinele ariei protejate;
- administrarea locurilor de camping sau a cabanelor.

Concesiunea poate fi o modalitate foarte eficace de a oferi o gamă largă de activități pentru vizitatori, fără a pune un efort suplimentar pe bugetul şi personalul ariei protejate. Totodată, gestionarea concesiunilor poate presupune un efort semnificativ din partea administrației ariei protejate, de aceea enumerăm mai jos câteva elemente care să fie luate în considerare atunci când se planifică o procedură de concesiune (Eagles, 2002):

- să aveți în vedere riscul ca firmele concesionare să ignore prevederile contractuale sau chiar să deruleze activități care nu au fost prevăzute în contractele lor. Angajații lor pot să nu aibă instruirea necesară şi pot genera probleme, cum ar fi nemulțumirea clienților şi daune pentru mediu;
- operatorii privați pot avea o imagine foarte îngustă pe termen scurt asupra intereselor lor şi pot manifesta un interes foarte scăzut pentru sprijinirea altor aspecte ale funcționării parcului, cum ar fi furnizarea de informații exacte, ajutarea vizitatorilor răniți sau oferirea de sprijin în situații de urgență.
- odată instalat un agent economic nesatisfăcător, poate fi foarte dificil să fie reziliată concesiunea. Executarea contractelor de concesiune şi urmărire a concesionarilor pot necesita costuri financiare şi de timp foarte ridicate din partea administrației parcului.

De aceea concesiunile trebuie să fie bine formulate din punct de vedere legal şi să facă obiectul unui contract.

E. Acordarea de certificate

Acordarea logo-ului ariei protejate sau unui alt logo specific legat de calitate/ certificare pentru anumite servicii certificate care îndeplinesc un anumit nivel de calitate şi responsabilitate față de aria protejată şi față de mediul natural şi socio-cultural. Acordarea logo-ului poate fi asociată cu o taxă care să fie percepută total sau parțial de administrație, în funcție de schema de certificare. Pentru a putea elabora o astfel de schemă de acordare ar trebui luate în considerare câteva aspecte:

- sistemul are nevoie de un set minim de criterii pentru a putea evalua calitatea serviciilor; există deja criterii disponibile pentru servicii de ecoturism la nivel european (*http://www.ecotourism-network.eu)* sau în România (*www.eco-romania.ro*).
- operarea sistemului de evaluare şi acordare a certificării poate solicita eforturi considerabile din partea administrației ariei protejate şi ar necesita un parteneriat cu un sistem de certificare;
- venitul generat de un astfel de sistem de certificare este relativ mic şi poate să nu acopere costurile de operare a sistemului.

Pasul 22:

Identificarea activităților comerciale care pot fi dezvoltate de aria protejată, estimarea costurilor şi veniturilor şi includerea acestor activități în lista activităților aplicabile pentru întreaga arie protejată din planul de acțiune pentru managementul vizitatorilor.

3.13. Monitorizarea şi revizuirea Planului

Monitorizarea este un proces important pentru orice program de management al vizitatorilor. Fără monitorizare administrația ariei protejate nu își poate da seama dacă își atinge obiectivele propuse. Pe de altă parte, Planul de Management al Vizitatorilor trebuie să fie un document flexibil care să fie revizuit o dată la doi-trei ani pe baza rezultatelor monitorizării.

Monitorizarea pentru managementul vizitatorilor include două aspecte (Eagles, 2002):

A. Impactul vizitatorilor - impactul de mediu, social şi economic trebuie să facă obiectul monitorizării pe baza unei liste prestabilite de indicatori. Monitorizarea pentru evaluarea impactului va acoperi următoarele domenii (Rome, 1999):

- impactul de mediu – asupra ariei protejate şi a zonelor înconjurătoare, atât din punct de vedere fizic, cât şi biologic (ex. în ce măsură animalele sălbatice sunt deranjate de numărul prezent de drumeți);
- impactul privind experiențele sau impactul psihologic – asupra vizitatorilor (ex. în ce măsură vizitatorii resimt sentimentul de înghesuială generat de numărul mare de persoane dintr-o zonă);
- impactul economic – asupra comunităților şi ariilor protejate (ex. veniturile generate direct și indirect de comunitatea locală generate de vizitatorii ariei protejate; dacă administrația ariei protejate oferă programe comerciale, indicatorii economici trebuie să evalueze dacă programele își ating țintele financiare);
- impactul socio-cultural – asupra comunităților (de obicei prin metode calitative) (ex. numărul de locuri de muncă create direct sau indirect și/sau de persoane din comunitate cu venituri suplimentare ca urmare a existenței ariei protejate);
- impactul infrastructurii – asupra ariilor protejate şi a zonelor înconjurătoare (ex. impactul generat de construcțiile de noi clădiri).

foto: © Propark

B. Calitatea serviciilor şi a infrastructurii care presupune satisfacerea nevoilor vizitatorilor, în comparație cu experiențele propuse pe care le oferă aria protejată (ex. în ce măsură vizitatorii au așteptări realiste cu privire la experiențele lor posibile în aria protejată; în ce măsură vizitatorii sunt satisfăcuți de experiența lor în aria protejată).

Pentru a asigura un sistem eficient de monitorizare pentru managementul vizitatorilor trebuie elaborat un plan de monitorizare. În cele ce urmează sunt prezentați câțiva paşi pentru elaborarea unui plan de monitorizare:

- planificarea pentru monitorizare;
- elaborarea programului de monitorizare:
  - identificarea indicatorilor ce vor fi monitorizați;
  - selectarea metodelor de măsurare;
  - elaborarea unui plan de monitorizare operațional;
- derularea monitorizării:
  - instruirea angajaților;
  - desfăşurarea monitorizării, culegerea, prelucrarea şi analiza datelor;
  - raportarea rezultatelor monitorizării;
- evaluarea programului de monitorizare.

După ce avem un sistem coerent de culegere a datelor de monitorizare, procesul de monitorizare poate face parte din activitatea zilnică a angajaților din teren sau poate fi solicitat sprijin suplimentar din partea:

- comunității locale;
- şcolilor şi universităților locale;
- diverselor ONG-uri;
- tur-operatorilor;
- vizitatorilor.

Pasul 23:

O echipă formată din responsabilul cu managementul vizitatorilor, specialistul în biologie, responsabilul pentru relațiile cu comunitatea şi rangeri va elabora un plan de monitorizare şi va asocia fiecărei acțiuni de monitorizare măsuri concrete şi resurse şi le va include în lista activităților aplicabile pentru întreaga arie protejată din planul de acțiune pentru managementul vizitatorilor.

capitolul 4

TURISMUL ÎN ARII PROTEJATE ŞI ÎN ÎMPREJURIMILE ACESTORA

foto: © Horaţiu Popa

4.1. Planificarea turistică în regiunea ariilor protejate

După cum s-a precizat în introducerea acestui ghid, dezvoltarea turismului este importantă din perspectiva dezvoltării regionale. Este în avantajul ariei protejate şi al comunităţii locale ca aria protejată să fie poziţionată în cadrul strategiei generale de dezvoltare turistică şi să fie susţinută dezvoltarea durabilă a turismului în întreaga zonă, cu o componentă majoră asigurată de ecoturismul legat de aria protejată.

Pentru planificarea turismului în regiune este necesar să existe o strategie de dezvoltare durabilă a turismului (SDDT). Există trei factori principali implicaţi în coordonarea elaborării unei astfel de strategi: administraţia publică locală, sectorul privat şi administraţia ariei protejate. Totuşi, în unele situaţii administraţia ariei protejate poate avea un rol activ în iniţierea procesului de elaborare a unei strategii regionale pentru turism durabil.

Administraţia ariei protejate este direct interesată să sprijine dezvoltarea durabilă în regiune pentru a asigura mediul natural din cadrul şi din jurul ariei protejate şi dezvoltarea socială şi economică pe termen lung pentru comunităţile locale.

Se recomandă ca Planul de Management al Vizitatorilor (PMV) pentru aria protejată să fie finalizat şi disponibil în etapa iniţială de elaborare a Strategiei de Dezvoltare Durabilă a Turismului pentru ca planul să poată fi integrat în strategie. Este esenţial ca PMV şi SDDT să fie elaborate în mod organic: în timp ce obiectul general al PMV este de a asigura un grad ridicat de satisfacţie pentru vizitatori, cu un impact redus asupra naturii, SDDT se concentrează mai mult pe dezvoltarea comunităţilor locale, introducerea sustenabilităţii în cadrul companiilor locale şi sprijinirea conservării naturii şi protecţiei mediului (Tabelul 5).

Tabel 5: Planul de Management al Vizitatorilor şi Strategia de Dezvoltare Durabilă a Turismului

	Planul de Management al Vizitatorilor (PMV)	Strategia de Dezvoltare Durabilă a Turismului (SDDT)
Organismul de management	Administraţia ariei protejate	Un parteneriat între: companii, administraţia publică locală şi administraţia ariei protejate.
Scopul final	Impact scăzut asupra naturii; Nivel ridicat de satisfacţie a vizitatorilor.	Afaceri „verzi”; Sprijin pentru comunităţile locale; Sprijin pentru conservarea naturii.
Zona	În special aria protejată şi imediata sa vecinătate.	Regiunea ariei protejate (o zonă mai extinsă care include şi comunităţile din jurul ariei protejate) care ar putea deveni destinaţie turistică.

Atunci când managementul vizitatorilor este integrat în activitățile turistice regionale trebuie să luăm în considerare următoarele aspecte:

- tipurile de dezvoltare turistică în interiorul şi în jurul ariei protejate trebuie să corespundă cu PMV şi să fie elaborate în continuare de SDDT;
- în PMV trebuie să fie oferite oportunități pentru activități turistice locale la scară mică, care să fie apoi dezvoltate în SDDT;
- acțiunile destinate „managementului verde" al companiilor locale sunt importante ca obiectiv principal al SDDT;
- cadrul pentru parteneriate între agenți economici, administrațiile publice locale şi administrația ariei protejate este foarte important să fie concretizat în mod oficial într-un consiliu pentru turism la nivel regional; parteneriatul va trebui să continue mandatul de implementare a SDDT şi să coordoneze în continuare dezvoltarea turismului la nivel regional.

Pasul 24:

Identificarea principalilor factori care ar putea iniția şi dezvolta o strategie de dezvoltare durabilă a turismului pentru întreaga regiune. Căutați dacă există vreo inițiativă de dezvoltare a unei strategii pentru turism şi lansați ideea de a crea cadrul pentru o strategie de dezvoltare durabilă.

4.2. Marketingul şi promovarea turismului

Valoarea adăugată a ariei protejate pentru dezvoltarea regională este vizibilă mai ales prin marketingul turistic. De multe ori consiliile regionale pentru turism şi companiile locale folosesc aria protejată ca marcă pentru a ajunge la grupurile lor țintă şi a asocia ofertele lor cu un anumit brand.

În general, marketingul şi promovarea regiunii pentru a atrage mai mulți turişti sunt în responsabilitatea consiliului regional pentru turism. Nu ar trebui să fie responsabilitatea ariei protejate să investească resurse în marketing şi promovarea turismului în regiune. Cu toate acestea, în unele situații particulare, administrația ariei protejate poate juca un rol central în inițierea şi conducerea temporară a planificării pentru dezvoltarea turismului şi, astfel, a activităților de marketing pentru destinația turistică respectivă. Totuşi, acest rol trebuie să fie doar temporar şi trebuie să fie apoi transferat consiliului pentru turism care are autoritatea de a dezvolta şi a face marketing-ul regiunii.

Peste tot în lume ariile protejate reprezintă un capital foarte valoros pentru realizarea unui brand/ imagine a destinației turistice. Natura şi cultura locală formează o imagine verde a zonei care poate fi folosită mai departe de întrega destinație. Această imagine poate fi de obicei prelucrată prin marketing, devenind astfel parte din brandul regional. Strategia de Dezvoltare Durabilă a Turismului trebuie să includă un capitol special privind marketingul destinației respective. În cazul dezvoltării turistice a regiunii, aria protejată împreună cu rețeaua de servicii locale şi cu administrația locală trebuie să definească conceptul destinației respective. În cadrul acestui concept mai larg, rolul ariei protejate va fi de a atrage anumite segmente de piață de clienți

care ar putea fi interesați de mediul natural al ariei protejate şi de serviciile pe care le oferă. Deşi la nivel de destinație este posibil să se identifice o varietate mai mare de turişti care nu sunt neapărat atraşi de aria protejată, imaginea generală şi elementele specifice ale ariei protejate pot deveni punctul central de imagine al regiunii ca destinație turistică.

O situație specială este cea în care administrația ariei protejate are propriile sale produse şi servicii care să fie vândute vizitatorilor şi are nevoie de un efort propriu de marketing pentru a atrage clienți. În acest caz aria protejată trebuie să dezvolte unele instrumente specifice de marketing. Varianta de succes ar fi ca produsele şi serviciile (dacă există) ariei protejate să fie promovate de partenerii locali şi de consiliul regional pentru turism.

După cum s-a menționat anterior (în Capitolul 4.1.) companiile locale împreună cu autoritățile locale şi cu administrația ariei protejate trebuie să inițieze şi să dezvolte Strategia de Dezvoltare Durabilă a Turismului. Pentru marketing cea mai bună abordare pentru SDDT este să țintească segmentele adecvate de populație cărora li s-ar potrivi cel mai bine diferitele experiențe oferite de destinație, împreună cu resursele, serviciile şi produsele asociate.

Pasul 25:

Identificarea elementelor de imagine a ariei protejate pe care ați dori să le includeți în imaginea de marketing a destinației turistice.

Mai jos sunt prezentate câteva sugestii pentru instrumentele de marketing:

- dezvoltarea unei rețele de servicii şi parteneri ai ariei protejate şi crearea unei identități comune pentru aceştia şi aria protejată;
- crearea unui site de internet de marketing turistic pentru regiunea ariei protejate, care să includă şi oferta locală de servicii;
- site-ul de marketing poate oferi şi servicii de rezervare şi vânzări online;
- unui grup de vizitatori pe diferitele rețele sociale;
- invitarea unor jurnalişti şi bloggeri să viziteze zona şi pregătirea unor programe personalizate pentru aceştia;
- producerea unor materiale tipărite (de ex. broşuri, pliante) şi distribuirea acestora la birourile de turism şi la şi la structurile de cazare din întreaga regiune;
- participarea la manifestații de turism la nivel regional, național şi internațional (în funcție de resursele disponibile).

capitolul 5

CONCLUZII

foto: © Adrian Glavan

Administrația ariei protejate este responsabilă pentru primirea vizitatorilor, oferindu-le cele mai bune ocazii de a trăi experiențele dorite atâta timp cât acestea nu intră în conflict cu obiectivele de conservare.

Ariile protejate trebuie să ofere experiențe de înaltă calitate legate de natură care să le deschidă oamenilor gândirea asupra valorilor reale ale zonei. În acest fel aria protejată însăşi poate obține o mai bună recunoaştere şi un nivel mai bun de protecție atunci când un număr suficient de mare de oameni o vizitează şi încep să o aprecieze şi poate chiar să întreprindă acțiuni pentru a-i asigura supraviețuirea.

Managementul vizitatorilor reprezintă o componentă esențială pentru înființarea şi managementul unei arii protejate. Acest ghid oferă o bază conceptuală pentru înțelegerea şi punerea în practică a managementului vizitatorilor şi o bună ocazie pentru a contribui la dezvoltarea durabilă a turismului în regiunea ariei protejate.

Ghidul prezintă instrumentele practice şi paşii specifici pentru cei care derulează activități de management al vizitatorilor. Unele recomandări pot fi aplicate imediat, iar altele necesită un timp mai lung pentru dezvoltare şi implementare. Astfel, doar o mică parte din beneficii vor fi evidente imediat; majoritatea vor depinde de un efort continuu depus timp de mai mulți ani.

De aceea, pentru managementul vizitatorilor este nevoie de ținte realiste pe termen scurt şi mediu, urmate de acțiuni concrete care vor trebui încadrate în țintele generale pe termen lung care vor asigura cele mai bune şanse pentru ca noi şi copiii noştri să ne putem bucura de natura ariei protejate.

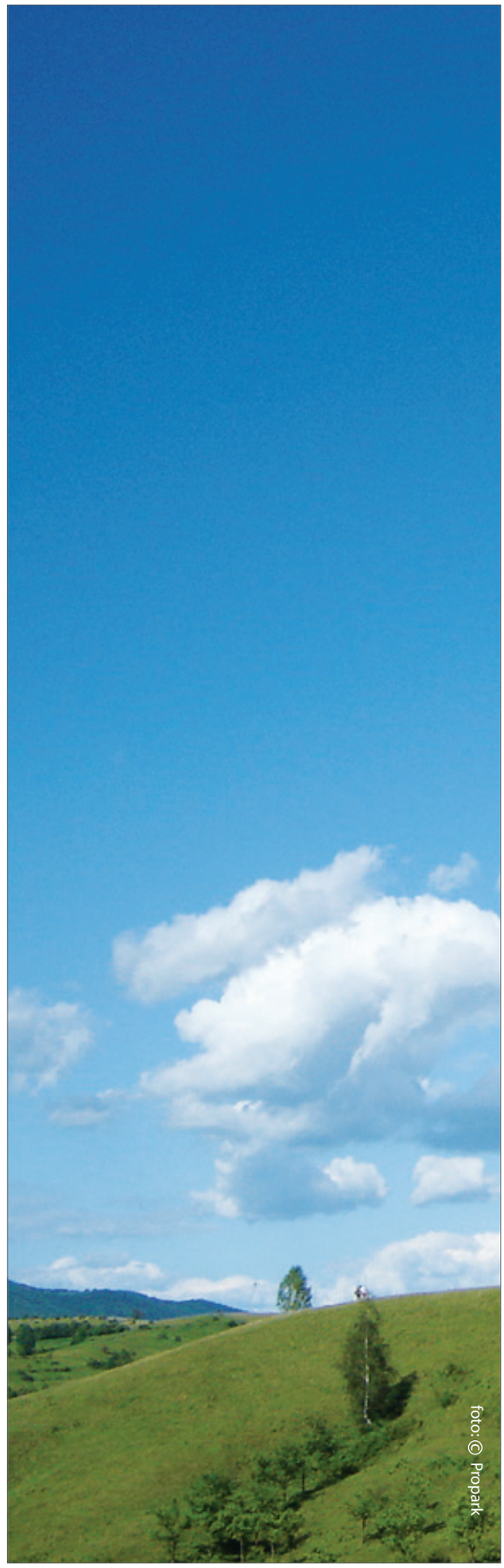

foto: © Propark

anexa 1

EXEMPLE DE CODURI DE CONDUITĂ

A. Codul de conduită pentru Traseul Monsal

(Sursă: Autoritatea Parcului Național Peak District, Marea Britania
http://www.peakdistrict.gov.uk/visiting/cycle/monsaltrail/monsal-trail-code-of-conduct)

Traseul Monsal a devenit rapid una din cele mai populare poteci fără trafic motorizat din Peak District, care atrage o mare varietate de vizitatori şi utilizatori. Traseul reprezintă o potecă montană aflată în proprietate privată, concesionată, pentru drumeți, bicicliști şi călăreți, fără ca vreun grup să aibă prioritate față de altul.

Pentru ca traseul să rămână în continuare plăcut pentru toți vă rugăm să-i respectați pe ceilalți utilizatori urmând codul de conduită de mai jos:

Toți utilizatorii

- Luați cu dvs. toate resturile pe care le generați;
- Nu rupeți flori;
- Nu vă cățărați pe balustrade;
- Ori de câte ori este posibil utilizați transportul public pentru a ajunge la traseu şi reduceți presiunea asupra mediului natural sensibil;
- Purtați haine şi încălțăminte potrivite pentru condițiile existente;
- Bucurați-vă de traseu!

Drumeți

- Aveți grijă că tunelurile sunt un mediu neobişnuit pentru cai şi strigătele sau zgomotele puternice îi pot speria;
- Țineți câinii în lese scurte;
- Vă rugăm curățați resturile de la câinele dvs.

Călăreți

- Vă rugăm să mergeți la pas şi să curățați resturile lăsate de cal.

Este interzisă utilizarea traseului de către autovehicule şi motociclete.

O listă a rutelor off-road permise poate fi găsită la www.peakdistrict.gov.uk/vehicles

Bicicliști

- Încetiniți când vă apropiați de drumeți şi de cai; aveți în vedere că s-ar putea să fie nevoie să opriți;
- Vă rugăm să mergeți cu viteză redusă şi să încercați să-i avertizați pe ceilalți când vă apropiați;
- Folosiți claxonul sau strigați când vă apropiați de alte persoane din spate;
- Treceți pe lângă alți turişti în şir de o persoană;
- Aveți grijă în mod deosebit în tuneluri unde poteca este îngustă;
- Dacă urmează să mergeți cu bicicleta după înserat, trebuie să aveți lumini în față şi în spate;

Mai multe recomandări privind mersul pe bicicletă şi prevederile legale aferente pot fi găsite la http://www.bikehub.co.uk/featured-articles/cycling-and-the-law/

B. Cod de conduită pentru Parcul Natural Sečovlje Salina

(Sursa Autoritatea Parcului Natural Sečovlje Salina, http://www.kpss.si/en/visiting/code-of-conduct)

Vizitatorii Parcului sunt rugați:

- să se bucure de mediul natural unic al marmitelor de sare mergând pe jos sau cu bicicleta pe traseele marcate de-a lungul râului Dragonja şi la Lera sau de-a lungul canalului St. Jernej;
- să lase maşinile în locurile de parcare din fața intrărilor în Parc sau să meargă acolo cu bărcile speciale;
- să fie atenți la drumeți, biciclişti şi lucrătorii în sare dacă hotărăsc să viziteze Parcul cu un autovehicul, conducând foarte încet doar către clădirea administrației Parcului de la Lera sau către Muzeul Sării de la Fontanigge;
- să viziteze Parcul însoțiți de ghidul nostru pe unul din traseele în natură de la Salina;
- să țină câinii în lesă dacă fac o plimbare de-a lungul râului Dragonja sau al canalului St. Jernej, pentru a nu deranja păsările sau pe alți vizitatori şi pentru a preveni orice deteriorare a substratului câmpului de sare;
- să înțeleagă faptul că aceste câmpuri de sare reprezintă patria unor specii periclitate de animale şi plante şi că din acest motiv nu trebuie să calce pe ele, să arunce pietre, să se scalde în apa sau nămolul sărat sau să ia cu ei nămol, indiferent de cantitate;
- să privească animalele fără a le tulbura sau a merge după ele în vreun fel;
- să nu culeagă flori, dat fiind că sunt specii periclitate şi că în mod sigur sunt cele mai frumoase atunci când sunt admirate în cadrul lor natural;
- să fie conştienți de faptul că activitățile de campare, aprindere a focului, înot şi pescuit tulbură mediul extrem de senzitiv al marmitelor de sare;
- să respecte munca lucrătorilor în sare;
- să înțeleagă faptul să sarea este un aliment şi că nu trebuie să abuzeze de aceasta în niciun fel;
- să nu deterioreze adăposturile abandonate de la marmite sau alte structuri, stăvilare sau baraje;
- să mențină parcul curat luând cu ei toate resturile şi deşeurile, până la cel mai apropiat container;
- să facă înregistrări audio şi video, dar nu în scopuri comerciale.

C. Parcul Național Retezat

(Sursa: Autoritatea Parcului Național Retezat, http://retezat.ro/index.php/english/tourism/for-your-safety.html)

Pentru binele vostru şi al parcului, vă rugăm să respectaţi câteva reguli simple:

- Ca să nu vă rătăciţi şi să fiţi ajutaţi în caz de nevoie, mergeţi doar pe traseele marcate.
- Vă rugăm să scoateţi afară din parc toate deşeurile, chiar şi pe cele biodegradabile. Luaţi cu dvs. o pungă de plastic în care să strângeţi gunoaiele. Ajutaţi Parcul Retezat scoţând gunoaiele afară din parc până la cel mai apropiat container. Altfel, riscăm întâlniri periculoase cu urşi obişnuiţi cu mâncarea de supermarket, din vina noastră, care ar putea să vină s-o caute la noi în cort.
- Campaţi doar în locurile permise, fără a săpa şanţuri în jurul cortului şi fără a distruge plantele (jnepeni, muşchi etc.) pentru a vă aranja bivuacul.
- Ajutaţi cu adevărat Retezatul dacă vă gătiţi hrana la primus, ferind astfel vegetaţia verde sau uscată de distrugere.
- Ocrotiţi orice plantă, chiar dacă vi se pare a fi doar o buruiană nefolositoare. Poate că este o plantă care nu mai există în altă parte.
- Lăsaţi-vă câinele acasă sau dacă nu se poate acest lucru, ţineţi-l tot timpul în lesă, pentru a nu deranja animalele sălbatice şi puii lor.
- Protejaţi vieţuitoarele din apele Retezatului dacă nu vă spălaţi cu săpun ori detergenţi. Amintiţi-vă că şi în lunile de vară poate fi periculos să facem baie în lacurile alpine care sunt foarte reci. Nu merită să ne riscăm viaţa pentru un moft.
- Protejaţi animalele, chiar dacă unele vă par a fi dăunătoare sau periculoase. De exemplu, nu omorâm şerpii, doar îi ocolim. Fiţi siguri că nu vor încerca să ne prindă.
- Pentru a fi de folos şi altora, lăsaţi aşa cum le găsiţi: semnele de marcaj, săgeţile şi stâlpii de marcaj, panourile indicatoare, refugiile şi alte dotări turistice.
- Pentru a avea şansa de a vedea animalele care trăiesc aici, păşim pe traseu în linişte, fără a striga sau a face alte zgomote. În Retezat nu ne vor folosi CD player-ul, casetofonul sau radioul. Mai bine le înlocuim cu binoclu, aparat de fotografiat şi lanternă. Ne vor fi de mai mare folos, iar bagajul ne va fi mai uşor.
- Refugiile şi adăposturile montane sunt menite să ofere adăpost celor surprinşi de pe vreme rea, nu sunt locuri potrivite pentru chefuri.
- Pentru a nu polua, a nu deranja animalele şi a nu distruge vegetaţia, pe traseele din Retezat nu vor fi folosite mijloace motorizate (automobile, ATV-uri, motociclete, scutere, snowmobile etc.). Bicicleta nu este permisă pe potecile turistice, ci doar pe drumurile publice de pe raza parcului. Întrebaţi Administraţia Parcului Naţional Retezat în legătură cu drumurile unde este permis accesul cu vehicule/ biciclete: *office@retezat.ro*

Vă mulţumim în numele Retezatului.

ANEXA 2 EXEMPLU DE PLAN DE ACțIUNE PENTRU MANAGMENTUL VIZITATORILOR

Zona de recreere	Experiența predominantă a vizitatorilor	Obiectivele manageriale	Tipul de vizitatori		Tipul de infrastructură	Tipul de interpretare	Regulamentul de vizitare	Măsuri de siguranță
			actuali	viitori (dorițI)				
Zona R A	Experință legată de bucuria de a găsi natura pură	A oferi o experiența exclusive bazată pe o natură pură, prin menținere infrastructurii la un nivel extreme de redus, intervenția în-situ extrem de redusă, derulând procedura de control în general în afara sitului, fără promovare general a sitului, numai prin direcționarea tipului potrivit de vizitatori	Iubitorii de natură, drumeții și alpiniștii	Iubitorii de natură, drumeții și alpiniștii	Trasee de drumeție marcate și poteci de acces și de retragere din traseele de alpinism	Interpretare personal și panouri de informare/ interpretare la intrarea pe trasee	A se păstra liniștea în timpul drumeției; Camparea numai în locuri premise	Verificarea întregii infrastructure de vizitare în această zonă; Recomandat să se informeze personalul ariei protejate, echipa salvamont pe durata parcurgeri traseelor de alpinism

Activități	Indicatori de monitorizare	Resurse		Responsabil	Cadru de timp/ indicator
		Financiare	Umane/ altele		
Activitatea A1 - Întreținerea traseelor cel puțin odată pe an	Lungimea traseelor întreținute (%) în comparație cu lungimea totală a rețelei	400 Lei pentru combustibil; 400 Lei pentru materiale	2 rangeri 1 mașină	Ranger 1	aprile – mai
Activitatea A2 - Cartografierea (ridicarea GPS) a tuturor traseelor, punctelor de acces și evaluarea tipului de utilizatori	Lungimea traseelor ridicate GPS (%) în comparație cu lungimea totală a rețelei	2000 Lei pentru combustibil; 4000 Lei pentru GPS.	4 rangeri 1 mașină	Specialist IT	mai - noiembrie
Activitatea A3 - ...					

Activități aplicabile la întreaga arie protejată	Indicatori de monitorizare	Resurse		Responsabil	Perioada de timp
		Financiare	Umane/ altele		
Activitatea 1 - Elaborarea unui cod de conduită	Cîți dintre operatorii turistici implementează condul de conduită	0	Responsabilul cu managementul vizitatorilor, rangerii, ghizii locali, tur-operatorii	Responsabilul cu managementul vizitatorilor	ian- april
Activitatea 2 - ...					
Activitatea 3 - ...					
Activitatea 4 - ...					

Tabel 6: Exemplu de plan de acțiune

BIBLIOGRAFIE

Appleton, M., (FFI), (2002), *Protected Area management Planning in Romania, A Manual and Toolkit (Planificare pentru managementul ariilor protejate în România. Manual şi set de instrumente).*

Asociația de Ecoturism din România – AER, (2009), *Traseele tematice în arii protejate - de la teorie la practică.*

Baumgartner, C, Blumer, A., (2011), *Strategic Position of DANUBEPARKS (Danube River Network of Protected Areas) for Tourism, Environmental Education and Regional Development (Poziția strategică a DANUBEPARKS – Rețeaua de Arii protejate din regiunea Dunării – privind turismul, Educația pentru mediu şi dezvoltarea regională)*

Bowe, D., Clarke, J., (2009), *Contemporary tourist behavior: yourself and others as tourists (Comportamentul contemporan al turiştilor: tu şi alții în calitate de turişti)*, Oxford Brookes University, UK, Cambridge University Press.

Buckley, R., Witting, N., and Guest, M. (2001), *Managing people in Australian parks: 3. Risk management and public liability (Managementul vizitatorilor în parcurile Australiene: 3. Managementul riscului şi răspunderea civilă)*, CRC for Sustainable Tourism Pty Ltd.

Carter, J. (2001), *A Sense of Place, An interpretive planning handbook (Spiritul locului, Un manual de planificare pentru interpretare)*, Scottish Interpretation Network.

Drumm, A., Moore, A., (2005), *Ecotourism Development – A Manual for Conservation Planners and Managers, Volume 1: An Introduction to Ecotourism Planning (Dezvoltarea ecoturismului – Manual pentru cei are întocmesc planurile pentru conservare şi pentru manageri, Volumul 1: Introducere în planificarea pentru ecoturism)*, Second Edition, The Nature Conservancy, Arlington, Virginia, SUA.

Eagles, Paul F.J., McCool, Stephen F. and Haynes, Christopher D.A. (2002), *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management (Turismul durabil în ariile protejate: Ghid pentru planificare şi management),* IUCN Gland, Switzerland and Cambridge.

Ecological Tourism in Europe – ETE, Gebhard, K., Meyer, M., Parkyn, M., Rohac, J., Roth, S, (2006) *The Trail Planning Guide, An insight into the process of planning interpretative trails, Principles and Recommendations (Ghid pentru planificarea traseelor, O imagine asupra procesului de planificare a traseelor tematice, Principii şi recomandări)*; Bonn, Germania.

Marion, J., Reid, S., (2007), *Minimising Visitor Impacts to Protected Areas: The Efficacy of Low Impact Education Programmes (Minimizarea impactului vizitatorilor asupra ariilor protejate: eficacitatea programelor educaționale cu impact redus)*, Journal of Sustainable Tourism, Vol.15, No.1, 2007.

Mittmann, H., *Recreation management within the multiple use management concept of the United States Forest Service (Managementul activităților de recreere în cadrul conceptului de management al utilizării multiple al Autorității Silvice din Statele Unite)* (Capitolul 7).

Rome, A. (1999). E*cotourism Impacts Monitoring: A Review of Methodologies and Recommendations for Developing Monitoring Programs in Latin America (Monitorizarea impactului ecoturismului: O analiză a metodologiilor şi recomandărilor pentru elaborarea unor programe de monitorizare în America Latină),*. The Nature Conservancy Report Series Number 2. [2002, January 14]

Proiectul PNUD/GEF 4016 "Fortificarea capacităților instituționale și a reprezentativității sistemului de arii protejate din Moldova"

Sistemul național al ariilor protejate (SAP) din Moldova nu protejează în prezent suficient biodiversitatea sa, deoarece acesta nu este reprezentativ din punct de vedere ecologic. Gestionarea actuală a ariilor protejate nu oferă o siguranță completă pentru anumite specii sau ecosisteme. Ariile protejate sunt în mare măsură fragmentate, dispersate, nereprezentative, cu hotare nemarcate, iar clasificarea unor arii protejate nu corespunde semnificației lor pentru biodiversitate .

Pentru a redresa situația în domeniu, Fondul Global de Mediu (GEF) a oferit un grant Guvernului Republicii Moldova pentru 2009-2013, care va permite conservarea habitatelor terestre importante din punct de vedere al a biodiversității și crearea primului parc național din Moldova în regiunea Orheiului.

Proiectul va contribui la crearea unui cadru legal și instituțional eficient pentru gestionarea și extinderea SAP, îmbunătățirea reprezentativității și acoperirii SAP și fortificarea capacităților instituțiilor responsabile de gestionarea ariilor protejate.

PROPARK

ProPark s-a înființat în 2008 pentru a veni în sprijinul ariilor protejate din România prin creșterea capacității de management atât prin programe de formare, cât și prin proiecte care să contribuie la menținerea valorilor naturale și culturale și realizarea de modele funcționale de arii protejate. Un obiectiv important îl constituie educarea și conștientizarea cu privire la importanța conservării naturii.

Pentru realizarea programelor de creștere a capacității de management prin instruirea și atestarea de Specialiști Arii Protejate și Rangeri, Propark este sprijinită de traineri cu experiență practică în următoarele domenii: planificarea managementului și managementul ariilor protejate, comunicare, interpretare, animație pentru natură, relația cu comunitățile, managementul vizitatorilor, management forestier responsabil, managementul conservării biodiversității.

Propark elaborează și implementează proiecte în parteneriat cu administratorii ariilor protejate și cu alte organizații de conservare a naturii. Având o echipă complexă de specialiști și colaboratori externi cu experiență practică, Propark oferă consultanță în domeniul managementului ariilor protejate. Profitul S.C. ProPark SRL se reinvestește în programele de formare profesională și în proiecte, în beneficiul aadministratorilor de arii protejate. Astfel, prin servicii de calitate, și profitul obținut, se contribuie la îndeplinirea misiunii și obiectivelor ProPark.

UNDP Moldova
United Nations House
131, 31 August str., Chisinau, MD-2012, Moldova
Tel.: (+373 22) 22-00-45
Fax: (+373 22) 22-00-41
www.undp.org

GEF Secretariat
1818 H Street, NW, Mail Stop P4-400
Washington, DC 20433 USA
Tel: (202) 473-0508
Fax: (202) 522-3240/3245
www.thegef.org